

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande; Betänkandet Förstärkt försäkringstagarskydd (SOU 2012:64)

Inledning

Folksam¹ yttrar sig härmed över betänkandet Förstärkt försäkringstagarskydd (SOU 2012:64, Fi2012/3967).

Folksam har deltagit i *Svensk Försäkrings* remissarbete och står bakom det svar som där lämnats. Folksam vill dock särskilt belysa följande.

Livförsäkringsutredningens ("utredningen") främsta uppgift var att förstärka skyddet för försäkringstagarna. Utredningen behandlar fyra frågor som är kopplade till varandra och som är centrala för livförsäkringsbolagens verksamhet. Dessa kommer, om de genomförs, att påverka försäkringstagarnas pensionssparande och hela livförsäkringsmarknaden.

Förslagets totala inverkan på försäkringstagare och ömsesidigt bedrivna livförsäkringsbolag² är i dagsläget svårt att förutsäga. Förutsägbart är dock att förslaget kommer att kraftigt försämra både den associationsrättsliga och rörelserättsliga lagstiftningen samt kapitalförsörjningen. En flytträtt utan tillräckliga skyddsregler för försäkringstagarna kan få allvarliga konsekvenser. Än mer allvarligt är att förslaget om överskottshantering är helt oanvändbart för ömsesidigt bedrivna livförsäkringsbolag. Detta kan inte anses stärka skyddet för försäkringstagarna.

¹ Folksam ömsesidig livförsäkring (ömsesidigt livförsäkringsbolag) bildar koncern med bl.a. KPA Pensionsförsäkring AB (publ.) (hybridbolag), KPA Livförsäkring AB (publ.) (hybridbolag), Folksam Fondförsäkringsaktiebolag (publ.) och Folksam LO Fondförsäkringsaktiebolag (publ.). Folksam ömsesidig sakförsäkring är moderbolag till bl.a. Förenade Liv Gruppörsäkring AB (publ.)(hybridbolag).
² Ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer.

Av detta följer att Folksam

- *dels* avstyrker förslaget om ombildning av livförsäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer och ömsesidiga livförsäkringsbolag,
- *dels* avstyrker förslagen om begränsad kapitalförsörjning till ömsesidiga liv- och skadeförsäkringsbolag,
- *dels* avstyrker förslagen om ny överskottshantering i livförsäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer och ömsesidiga livförsäkringsbolag,
- *dels* avstyrker förslaget om retroaktiv flytträtt på grund av bristande försäkringstagarskydd och förslaget om att inskränka kollektivavtalsparternas rätt att förfoga över fribrev,
- *dels* avstyrker förslagen om oberoende ordförande i försäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer. Vidare ställer sig Folksam tveksam till utredningens förslag om närvaro- och yttrande på bolagsstämma. Övriga förslag om inflytande har Folksam ingenting att invända emot.

Inledningsvis vill Folksam framhålla den unika ömsesidiga bolagsformen.

Ömsesidiga bolag – en unik bolagsform

Den ömsesidiga bolagsformen har funnits ändå sedan 1700-talet och har sedan dess fyllt en viktig samhällsfunktion genom att långsiktigt värna om dess ägares (tillika kunders) gemensamma behov. Det bolag som sedermera blev Folksam bildades 1908.

Ömsesidiga bolag har under de senaste decennierna visat att de står starka i finansiella orostider.³ Bolagsformen lider dock av att vara relativt okänd vilket kan ge upphov till viss misstro⁴ och, framför allt, att regelverksförslag inte alltid tar hänsyn till bolagsformens särskilda förutsättningar.

Detta har uppmärksammats av EU-kommissionen som genom framtagandet av en särskild rapport vill belysa förutsättningarna för bolagsformen.⁵ Av rapporten framgår att det finns ett stort antal olika former av ömsesidiga bolag i Europa. Förutom inom försäkring⁶ är bolagen verksamma inom välgörenhet, hälsovård, sociala tjänster och mindre låneverksamhet. Storbritannien⁷ har visat stort intresse för den ömsesidiga bolagsformen och dess möjligheter.

³ De positiva faktorerna inkluderar ekonomiska parametrar och transparens. Av Svenskt Kundnöjdhetsindex framgår att ömsesidiga bolag får högre resultat än andra bolagsformer inom försäkringsbranschen.

⁴ Misstro kan handla om möjligheten att få in nytt kapital i turbulenta tider samt att bolagen har svagare styrning eller mer tjänstemannastyre än aktiebolagen.

⁵ "Study on the current situation and prospects of mutuals in Europe" daterad 12 november 2012.

⁶ Inom försäkring ligger marknadsandelen på närmare 16 procent. Inom hälso- och sjukvård samt sociala tjänster är ca 230 miljoner medborgare ägare/kunder.

⁷ Storbritannien vill fylla ett behov mellan offentlig och privat sektor. The All-Party Parliamentary Group for Building Societies & Financial Mutuals beskriver i sin rapport "Fostering diversity: promoting mutuals" att ömsesidiga bolag skulle kunna verka inom vård och social omsorg och att en regelverksanpassning därför bör ske.

Rapporten framhåller att ömsesidiga bolag främjar långsiktiga investeringar samt bidrar till en stabil finansmarknad och bredare konkurrens. Rapporten pekar också ut ett antal hinder⁸ som försvårar verksamhet i ömsesidig bolagsform. För att åtgärda detta förslås bl.a. ett gemensamt europeiskt regelverk samt inrättande av en uppstartsfond och ett särskilt europeiskt kunskapscenter.

DEL I: Ombildning, kapitalförsörjning och överskottshantering

Förslagen om ombildning, kapitalförsörjning samt överskottshantering är nära sammankopplade och bygger enligt Folksams mening på felaktiga grundläggande förutsättningar. Dessa förslag kommer därför att behandlas i följd. Detaljer i förslagen kommenteras endast undantagsvis. Folksam följer därmed inte utredningens disposition.

1. Ombildning

1.1 Inledning

Den del av utredningen som skulle behandla ombildning av försäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer ("hybridbolag") har gjort någonting helt annat och gått långt utöver kommittédirektivet⁹. Förslaget har mycket negativ inverkan på ömsesidiga livförsäkringsbolag och hotar hela ömsesidighetens idé. Folksam avstyrker därmed förslagen om ombildning i dess helhet.

1.2 Utvidgning av kommittédirektivet

1.2.1 Kommittédirektivet innehåll

Enligt kommittédirektivet skulle Livförsäkringsutredningen överväga vilka förändringar som bör göras för att skapa tydlighet i reglerna om ombildning från hybrid till vinstutdelande försäkringsaktiebolag. Visserligen har utredningen haft rätt att även ta upp andra frågor med anknytning till uppdraget, men när det gäller ombildningsfrågan var direktivet helt inriktat på bestämmelserna om hybridbolagen. Detta främst på grund av att det saknades praxis på området och för att det vid ombildning fanns en osäkerhet angående bl.a. övervärden och vem som bar kostnaden för en ombildning. Direktivet efterfrågade tydlig information och omröstningsregler vid en ombildning från hybridbolag. På detta sätt skulle inte ett vinstutdelande aktiebolag kunna ta ut övervärden från ett hybridbolag.

⁸ Förutom att bolagsformen är helt förbjuden i några länder är ett annat problem att det enbart är de kunder som grundar bolaget som kan skjuta till startkapital. Dessutom är den stora avsaknaden av forskning och reell information om ömsesidiga bolag i sig är ett hinder för att starta nya bolag.

⁹ Dir. 2010:43.

1.2.2 Ny försäkringsrörelselag

Under våren 2010 trädde försäkringsrörelselagen (2010:2043) ("FRL") i kraft. I propositionen¹⁰ som föregick lagen gjordes en rad överväganden bl.a. om försäkringsbolag. Den ömsesidiga försäkringsbolagsformens särart slogs fast och försvarades. Målet för lagstiftningen sades vara att skapa ett modernt associationsrättsligt regelverk för de ömsesidiga försäkringsbolagen som är funktionellt och tydligt. Förslaget skulle inte medföra någon ändring av "principerna för ömsesidig försäkringsrörelse som sådan".¹¹ Mot denna bakgrund hade Livförsäkringsutredningen enbart i uppdrag att komma med förslag på ett antal givna frågeställningar såsom ombildning av hybridbolag.

1.2.3 Ömsesidiga livförsäkringsbolag ska inte omfattas av ombildningsreglerna

Utredningen har gjort bedömningen att den i samband med översynen av ombildningsreglerna för hybridbolag bör göra motsvarande förändringar i ömsesidiga livförsäkringsbolag.¹² Anledningen till detta är utredningens förslag om att ömsesidiga livförsäkringsbolag måste ombildas till ömsesidigt vinstutdelande livförsäkringsbolag för att få möjlighet att tillämpa en särskild överskottshantering (s.k. option). Så som Folksam kommer att visa är optionen i praktiken inte ett realistiskt alternativ, d.v.s. inte någon verklig option. Därför borde inte heller översynen av ombildningsreglerna ha omfattat ömsesidiga livförsäkringsbolag på föreslaget sätt.

1.2.4 Utredningens förslag

Förslaget från utredningen har gått långt utöver uppdraget i kommittédirektivet. Exempelvis omfattar förslaget även bolag inom icke vinstutdelande koncerner – d.v.s. koncerner med ömsesidiga livförsäkringsbolag i toppen. Utredningen har också valt att likställa begreppet ombildning med i princip samtliga former av värdeöverföringar. Slutligen innebär förslaget en omfattande nyreglering av ömsesidiga livförsäkringsbolag. Omfattningen av utredningen har på detta sätt markant utökats i förhållande till direktiven.

1.3 Felaktiga grundläggande förutsättningar

Utredningen bygger sina förslag på ett antal felaktiga och grundläggande förutsättningar exempelvis uppdelning mellan vinstutdelande och icke-vinstutdelande livförsäkringsbolag, gällande rätt om övergång till vinstutdelning i ömsesidiga livförsäkringsbolag, definitionen av ömsesidiga livförsäkringsbolag och dessa bolags särart i förhållande till hybridbolagen, utredningens strävan mot att likställa den ömsesidiga associationsformen med ett försäkringsaktiebolag samt försäkringsrörelselagens grundläggande syfte.

1.3.1 Vinstutdelande kontra icke-vinstutdelande

Förslaget om den associationsrättsliga uppdelningen mellan vinstutdelande och icke-vinstutdelande bolag är både felaktigt och missvisande.

¹⁰ 2009/10:246.

¹¹ 2009/10:246.

¹² Utredningen s. 653 – 654.

Enligt den nya FRL finns en uppdelning mellan försäkringsaktiebolag, försäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer (s.k. hybridbolag) och ömsesidiga försäkringsbolag. Att utgå från andra uppdelningar än den gällande associationsrättsliga kan få allvarliga konsekvenser, något som utredningen inte analyserat i tillräcklig utsträckning.

1.3.2 Gällande bestämmelser om ombildning till vinstutdelning

Utredningen har i sin beskrivning av gällande bestämmelser om ombildning till vinstutdelning likställt hybridbolagen med ömsesidiga livförsäkringsbolag. Enligt Folksams bestämda uppfattning har lagstiftaren aldrig haft för avsikt att reglera ombildning av renodlat ömsesidiga livförsäkringsbolag till vinstutdelande på det sätt som utredningen föreslår.

Bestämmelserna i FRL om ombildning till vinstutdelning tar istället sikte på hybridbolagen, inte på de ömsesidiga livförsäkringsbolagen. Det är också bestämmelserna om ombildning av hybridbolag som förorsakat vissa tillämpningssvårigheter i praktiken och som pekat på ett behov av reviderade regler.

Utredningens direktiv inriktar sig följaktligen på ombildning av hybridbolag. Hybridbolagen har varit föremål för debatt under lång tid och inte minst har själva tillskapandet av bolagsformen genom införandet av vinstutdelningsförbudet 1982 ifrågasatts.¹³ Tidigare utredningar har också haft liknande uppdrag med syfte att komma till rätta med den udda företagsformen. Försäkringsföretagsutredningen¹⁴ hänvisade till Förtroendekommissionens uttalande att ”det associationsrättsliga upplägget i ett icke-vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag är en anomali.”¹⁵ Problemen med hybridbolagen resulterade i att Försäkringsföretagsutredningen föreslog tvångsvis ombildning av hybridbolagen till antingen livförsäkringsaktiebolag eller ömsesidigt livförsäkringsbolag. Förslaget kom visserligen aldrig att genomföras men belyser den problematik som ansetts ligga i hybridbolagen som bolagsform.

Trots att såväl den allmänna bakgrunden som utredningens direktiv tydligt fokuserat på hybridbolagen, har utredningen av något skäl till övervägande del kommit att handla om de ömsesidiga livförsäkringsbolagen. Utredningen har tagit sin utgångspunkt i uppfattningen att det redan idag är reglerat i FRL hur ombildning till vinstutdelande bolag kan ske av såväl hybridbolag som av ömsesidiga livförsäkringsbolag. Detta är i grunden en feltolkning av gällande rätt.

Som exempel på denna feltolkning kan framhållas utredningens egen beskrivning av bestämmelserna i FRL för ombildning till vinstutdelning. Utredningen har i denna del noggrant beskrivit ombildningsreglerna för hybridbolagen, men samtidigt tvingats konstatera att gällande rätt i stort sett saknar motsvarande reglering för ömsesidiga livförsäkringsbolag. Den enkla

¹³ Se t.ex. Nordisk Försäkringstidskrift nr 3/2001, 4/2001 och 3/2002.

¹⁴ SOU 2006:55.

¹⁵ SOU 2004:47, s. 113.

förklaringen till detta förhållande är att lagstiftaren inte tänkt sig någon ombildning av renodlat ömsesidiga livförsäkringsbolag till ömsesidigt vinstutdelande livförsäkringsbolag på det sätt som utredningen förespråkar. Reglerna i FRL är istället inriktade på ombildning av hybridbolag.

Den ytterst begränsade möjlighet till vinstutdelning till garanter som infördes för de ömsesidiga livförsäkringsbolagen genom 1948 års försäkringsrörelselag (och som sannolikt aldrig tillämpats i praktiken) har av utredningen övertolkats till att avse en generell möjlighet till ”vinstutdelning” och därmed ombildning av ömsesidiga livförsäkringsbolag till ömsesidiga vinstutdelande livförsäkringsbolag. Utredningen har till stöd för detta tagit fasta på hävningen av vinstutdelningsförbudet vid 1999 års reform och gör gällande att de ömsesidiga livförsäkringsbolagen därigenom (åter) fick möjlighet att betala avkastning på garantikapital vilket enligt utredningen synes liktydigt med möjlighet till ombildning till ett ömsesidigt vinstutdelande livförsäkringsbolag.¹⁶ Denna ombildning skulle i praktiken enligt utredningen kunna ske genom en enkel ändring av bolagsordningen i enlighet med 12 kap. 40 § FRL, men i övrigt vara helt oreglerad i dagens FRL. Detta resonemang faller på sin egen orimlighet. Om lagstiftaren hade avsett att reglera en så drastisk förändring av grundvalen för ömsesidig försäkringsverksamhet som en övergång till allmän vinstutdelning, hade detta givetvis reglerats i detalj, dessutom efter en för ändamålet tillsatt utredning med noggranna analyser och överväganden.

Inte desto mindre har Livförsäkringsutredningen valt att bygga hela sitt förslag på denna, enligt Folksams uppfattning, direkt felaktiga utgångspunkt.

1.3.3 Definitioner och särskiljande

Utredningen har inte på korrekt sätt definierat ett ömsesidigt bolag. Vid ett flertal tillfällen likställs felaktigt ömsesidiga livförsäkringsbolag och hybridbolag. Folksam vill därför förtydliga följande.

1.3.3.1 Ömsesidiga försäkringsbolag

Ett ömsesidigt försäkringsbolag kan allmänt beskrivas som en frivillig och öppen sammanslutning för fysiska eller juridiska personer med det huvudsakliga syftet att tillgodose dessa personers försäkringsbehov.

Den ömsesidiga associationsformen har utvecklats utifrån några universella grundsatser, som t.ex. att ett ömsesidigt försäkringsbolag ägs gemensamt av de personer som utgör sammanslutningen och att delägarna har ett gemensamt intresse av att verksamheten drivs på ett sätt som är till fördel för dem som försäkringstagare. Försäkringstagarnas (delägarnas) inflytande utövas på stämma eller genom s.k. fullmäktige. Den interna organisationen är hierarkisk och stämman utser styrelsen som i sin tur utser verkställande direktör.

Den ekonomiska nytta en delägare kan få av verksamheten kommer inte honom eller henne till del som vinstutdelning. I stället kan överskott som inte

¹⁶ Jfr utredningen s. 121.

är nödvändigt att behålla för konsolidering delas ut till delägarna i form av återbäring eller sänkta premier.¹⁷

Av detta följer att ett ömsesidigt försäkringsbolag per definition är icke-vinstutdelande till skillnad från ett ”vanligt” försäkringsaktiebolag. Det ömsesidiga försäkringsbolaget kan därför inte heller kallas för ett ömsesidigt vinstutdelande försäkringsbolag. En annan sak är att ömsesidiga försäkringsbolag har viss möjlighet att utge avkastning på tillskjutet garantikapital och förlagsinsatser. Men detta ska inte förväxlas med en associationsrättsligt vinstutdelande bolagsform.

1.3.3.2 Försäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer

Ett hybridbolag är i grunden ett försäkringsaktiebolag. Att hybridbolaget drivs enligt ömsesidiga principer innebär att vinstutdelning inte får ske till bolagets aktieägare. Att vinstutdelning inte får ske är i grunden den ömsesidiga principen som ”spridit” sig till försäkringsaktiebolagen. Som framgått ovan anser vissa att denna företagsform fört med sig problem, bland annat genom att försäkringstagarna, som bidrar med större delen av riskkapitalet, inte har kontroll över styrningen och inte heller har tillräcklig insyn i bolaget, som istället kontrolleras och styrs av ägarna.

1.3.3.3 Renodling av ömsesidiga livförsäkringsbolag

Utredningen påstår vid ett antal tillfällen att de problem som finns i hybridbolagen även finns i ömsesidiga livförsäkringsbolag.

Ett ömsesidigt livförsäkringsbolag ägs och styrs av sina försäkringstagare. Den diskrepans som kan tänkas finnas i hybridbolagen mellan ägare och försäkringstagare finns därmed inte i ett ömsesidigt livförsäkringsbolag. Utredningens slutsats att både ömsesidiga livförsäkringsbolag och hybridbolag skulle ha problem är direkt missvisande. Det innebär också ett underkännande av de ömsesidiga livförsäkringsbolagens demokratiskt uppbyggda representativa system, något som lagstiftaren värnat om så sent som i propositionen till nya FRL.¹⁸ Att dessutom föreslå ett antal åtgärder som ska åtgärda detta ”problem” är således både onödigt och felaktigt. Istället borde utredningen fokuserat på det ömsesidiga livförsäkringsbolagets fördelar och säkerställt en renodling av det ömsesidiga begreppet.

1.3.4 Felaktig förebild för ömsesidiga livförsäkringsbolag

Utredningen genomsyras av tanken att det är försäkringsaktiebolaget som ska vara förebild för både hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag. För ett rent ömsesidigt försäkringsbolag med andra grundläggande syften blir denna förebild felaktig. Ett ömsesidigt livförsäkringsbolag bör inte omvandlas – varken associationsrättsligt eller rörelserättsligt – till något som liknar ett försäkringsaktiebolag. Utredningens förslag går därmed emot den renodling av de särskilda bolagsformerna på försäkringsområdet som hittills eftersträvas.¹⁹

¹⁷ Se prop. 2009/10:246 s. 210 och Ds 2009:55 s. 139

¹⁸ 2009/10:246, s. 204 ff.

¹⁹ Jfr proposition 2009/10:246, s. 314 – 315.

1.4 Ömsesidiga skadeförsäkringsbolag

Utredningen föreslår att regeringen bör förtydliga att ömsesidiga skadeförsäkringsbolag alltid ska klassificeras som försäkringsbolag som får dela ut vinst.²⁰ Ett sådant ”förtydligande” bör inte ske då det ömsesidiga sakförsäkringsbolaget per definition inte är vinstutdelande.

1.5 Försäkringsrörelselagen skyddar försäkringsfordran

Utredningens påstående om att försäkringstagarens försäkringsfordran i första hand ska skyddas genom försäkringsavtalslagen (2005:104) (”FAL”) är inte korrekt.²¹

Utredningen påstår att FAL allmänt avser att skydda försäkringsfordringar. I själva verket reglerar FAL villkoren för försäkringsavtal och ger exempelvis genom tvingande bestämmelser till viss del skydd mot oskäligen villkor. Försäkringsavtalet utgör också bevis om försäkringens innehåll, men att från detta dra slutsatsen att försäkringstagarens försäkringsfordran i första hand ska skyddas genom FAL är att gå för långt.

Det utredningen antagligen syftar på är det skydd som återfinns i 11 kap. 7 § FAL mot att bolaget ensidigt försämrar försäkringsvillkoren gentemot försäkringstagaren. Någon ändring i detta skydd föreslås inte heller av utredningen.

Det är FRL som är ämnad att skydda försäkringstagarens försäkringsfordran, så som dessa fordringar har räknats fram i förhållande till mer eller mindre omfattande utfästelser som gjorts i försäkringsvillkoren. Det är också självklart så att det inte bara är solvensreglerna i FRL²² som skyddar infriandet av försäkringsfordringar. Än viktigare är reglerna i FRL om aktuariens ställning, försäkringstekniska riktlinjer, placeringsriktlinjer och registerpanträtt för försäkringstagarens försäkringsfordran.²³

När det gäller försäkringstagarens skydd för försäkringsfordran bör också påpekas att det fria kapitalet (överskottet) något förenklat är skillnaden mellan det totala kapitalet minus försäkringsteknisk skuld. Om ett livförsäkringsbolag exempelvis ändrar sina dödlighetsantaganden så att försäkringsteknisk skuld minskar, så innebär det att det fria kapitalet (överskottet) ökar i motsvarande mån som den försäkringstekniska skulden minskar. Detta sker utan att försäkringsvillkoren förändras. Här ger FAL inte skydd för försäkringstagaren.

²⁰ Utredningen avsnitt 10.4 s. 641.

²¹ Utredningen s. 659, 660 och 666.

²² Jfr utredningen s. 661.

²³ Enligt 6 kap. 30 § är försäkringsföretag skyldiga att föra ett register över de tillgångar som används för skuldtäckning. Enligt 6 kap. 31 § har fordran som grundar sig på försäkringsavtal förmånsrätt i de tillgångar som finns upptagna i nyss nämnda register i händelse av försäkringsföretagets konkurs eller vid utmätning hos försäkringsföretaget.

Utredningen påstår att skyddet för försäkringsfordran bättre kan tillgodoses vid företagsändringen genom att detta tydligare regleras i försäkringsavtalet.²⁴ Som ovan påpekats avses nog att skyddet mot att försäkringsvillkoren försämras vid företagsändringen tillgodoses genom 11 kap. 7 § FAL och tydligare reglering av försäkringsfordran i försäkringsavtalet (se 3.10.3).

Att påstå att försäkringstagarnas rätt skyddas av FAL istället för FRL bidrar inte till tydliggörande för försäkringstagarna.

1.6 Ombildningsfrågor

Som tidigare påpekats skulle utredningen förtydliga hur ombildning av ett hybridbolag ska kunna ske till ett livförsäkringsaktiebolag eller ömsesidigt livförsäkringsbolag. Utredningen har valt att behandla denna ombildning mycket sparsamt, varpå något förtydligande av hur ombildning ska gå till egentligen inte har skett. Istället har utredningen fokuserat på ombildningen från ett ömsesidigt livförsäkringsbolag till ett ömsesidigt vinstutdelande livförsäkringsbolag (s.k. optionsbolag/vinstutdelande hybridbolag) vilket är ointressant då förslaget inte går att använda i praktiken.

Trots att Folksam inte delar utredningens uppdelning om vinstutdelande respektive icke-vinstutdelande är vi tvungna att följa uppdelningen i nedanstående kommentarer.

1.6.1 Ombildning till vinstutdelning

Utredningen föreslår att vid ombildning från hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag till försäkringsaktiebolag respektive ömsesidiga vinstutdelande livförsäkringsbolag ska detta ske genom beslutsmajoritet på stämman. Trots att en viss skärpning sker för det ömsesidiga livförsäkringsbolaget är detta inte någon egentlig förändring gentemot gällande rätt. Det kan i och för sig ifrågasättas varför utredningen föreslår att ömsesidiga livförsäkringsbolag ska följa föreningslagen i detta avseende.

Utredningen föreslår en vetorätt för försäkringstagare och försäkrade vid en ombildning men något tydliggörande av hur dessa ska informeras sker inte. Enligt Folksam så är det mycket viktigt att informationen sker på ett korrekt sätt för att de berörda ska kunna fatta välgrundade beslut. Frågan är ifall det räcker med att införa ett bemyndigade att meddela föreskrifter. Det införs inte heller några sakliga ändringar gällande gottskrivning av fonder och övervärden eftersom det enligt utredningen saknas behov av detta.²⁵

I princip föreslår utredningen marginella förslag och ett tydliggörande och förenklat förfarande för ombildning har inte skett. Utredningen har därför inte utfört sitt uppdrag.

²⁴ Utredningen, s. 664

²⁵ Utredningen, s. 682

1.6.2 Ombildning från vinstutdelning (förbud)

Utredningen inför ett förbud mot ombildning från livförsäkringsaktiebolag och ömsesidiga vinstutdelande livförsäkringsbolag genom borttagande av villkor om vinstutdelning i bolagsordningen. En ombildning från dessa bolagsformer ska bara få ske genom likvidation av bolaget i kombination med en beståndsöverlåtelse till ett hybridbolag eller ömsesidigt livförsäkringsaktiebolag.

Förbudet motiveras genom skydd för externa finansiärers anspråk. Folksam vill i detta sammanhang påpeka att hybridbolag inte har tillgång till extern kapitalförsörjning varpå motivet för förbudet inte är tillämpligt. Eftersom ombildning till ömsesidigt vinstutdelande livförsäkringsbolag inte är någon option är förbudet mot ombildning från en sådan bolagsform helt ointressant även för ömsesidiga livförsäkringsbolag.

1.6.3 Icke konkurrensneutralt förslag mellan bolagsformer

I praktiken innebär förslaget att det är en mycket mer komplicerad process att bli ett rent ömsesidigt livförsäkringsbolag mot att bli ett försäkringsaktiebolag. Komplicerade processer är alltid förknippad med stora risker och kostnader. Eftersom det är lättare att bli livförsäkringsaktiebolag jämfört med att bli ett ömsesidigt livförsäkringsbolag är förslagen inte konkurrensneutrala. De visar också på den medvetna favoriseringen av livförsäkringsaktiebolag som utgör normen för utredningen.

1.7 Felaktiga konkurrensämmande förslag

De felaktiga förutsättningarna som utredningen bygger sitt förslag på har lett fram till snedvridna, oanvändbara förslag som riskerar att urvattna ömsesidighetens själva grundidé. Följaktligen är förslagen ogenomförbara i ömsesidiga livförsäkringsbolag. Förslagen kan inte ligga till grund för vidare behandling utan måste göras om från grunden.

2. Begränsad kapitalförsörjning

2.1 Inledning

Folksam avstyrker utredningens förslag om att ta bort möjligheterna för ömsesidiga livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag att tillföra bolagen externt kapital genom förlagsinsatser. Dessutom avstyrker Folksam utredningens förslag om att återinföra förbud för dessa bolag att uppta vinstandelslån och kapitalandelslån.

Inledningsvis ska påpekas att reglering av skadeförsäkringsbolag inte omfattades av utredningens uppdrag.

2.2 Gällande reglering i försäkringsrörelselagen

Folksam är positiv till utökade möjligheter för ömsesidiga försäkringsbolag att tillföra externt kapital genom förlagsinsatser, vinstandelslån och kapitalandelslån, vilka infördes så sent som år 2011 genom nya FRL. Flera möjligheter för ömsesidiga försäkringsbolag att tillföra externt kapital innebär

en ökad valfrihet och en större säkerhet för bolagen att snabbt kunna tillskjuta kapital vid exempelvis en finansiell kris. Detta medför i sin tur ett ökat skydd för försäkringstagarna.

2.3 Utredningens förslag

Utredningen föreslår att ömsesidiga försäkringsbolag inte längre ska få uppta förlagsinsatser, vinstandelslån och kapitalandelslån. Vidare föreslås att återbetalningskravet av garantikapital tas bort.

2.3.1 Förbud mot förlagsinsatser, vinstandelslån och kapitalandelslån

Utredningen motiverar sitt förslag om förbud mot upptagande av förlagsinsatser, vinstandelslån och kapitalandelslån i ömsesidiga försäkringsbolag med att dessa kapitalanskaffningsformer till sin konstruktion och ekonomiska innebörd bygger på att vinstutdelning sker i bolagen. Räntan på vinstandelslån och kapitalandelslån, eller det belopp som bolaget ska betala tillbaka, är helt eller delvis beroende av bolagets resultat och finansiella ställning. Detta sakförhållande är enligt Folksams mening inte likställt med huruvida vinstutdelning är möjlig eller inte. Precis som utredningen framhåller finns det inget hinder för att räntan på garantikapital och förlagslån kopplas till bolagets resultat eller ställning. Utredningens resonemang är i denna del motsägelsefullt. Enligt utredningens argumentation skulle i sådana fall även ränta på garantikapital och förlagslån alltid betraktas som vinstutdelning. Folksams ståndpunkt är att avkastning på vinstandelslån och kapitalandelslån, på samma sätt som för garantikapital och förlagslån, i första hand är att betrakta som ränta, inte vinstutdelning.

2.3.2 Utvidgat garantikapital

Utredningen hävdar att garantikapital och förlagslån är tillräckligt bra finansieringsformer för att tillgodose ömsesidiga försäkringsbolags behov av extern kapitaltillförsel och att vinstandelslån och kapitalandelslån därmed inte medför några bättre finansieringsmöjligheter för bolagen. Folksam menar att så inte är fallet. Förlagslån är förenade med större risk för långivaren eftersom denne är oprioriterad fordringsägare, vilket kan göra det svårare för bolagen att hitta långgivare. När det gäller garantikapital anser Folksam att garantikapitalets huvudsakliga funktion även fortsättningsvis ska vara att tillföra bolaget rörelsekapital vid rörelsens start, eller om det behövs, under rörelsens gång. Återbetalningskravet av garantikapital när kapitalet inte längre behövs ska bibehållas. Det kan dessutom anmärkas att garantikapital är ett relativt okänt instrument på kapitalmarknaden. Såvitt bekant förekommer inte garantikapital hos något svenskt livförsäkringsbolag idag. En sådan finansieringsform är därför knappast ett effektivt sätt att tillgodose de ömsesidiga försäkringsbolagens behov av kapitalförsörjning.

2.4 Förslaget strider mot ömsesidiga principer

Utredningens förslag om att slopa kravet om återbetalning av garantikapital när kapitalet inte längre behövs och på det sättet kompensera att bolagen ges försämrade möjligheter till extern kapitalanskaffning står i strid med hela grundtanken för den ömsesidiga associationsformen. Dagens återbetalningskrav av garantikapital är motiverat av principen att behålla det

ömsesidiga försäkringsbolagets oberoende och önskemålet om att begränsa garanternas möjlighet till inflytande i ömsesidiga försäkringsbolag. Garanternas inflytande är alltså tänkt att vara mera kortvarigt.²⁶ Detta är också anledningen till att vinstandelslån och kapitalandelslån är tillåtna i ömsesidiga försäkringsbolag under förutsättning att långivarna inte ges något inflytande i bolagets angelägenheter.²⁷ Folksam anser att utredningens förslag om att slopa återbetalningskravet för garantikapital riskerar de ömsesidiga försäkringsbolagens oberoende. Precis som särskilt markerats i tidigare motivuttalanden är ett ökat utnyttjande av externt kapital, som medför att bolagets oberoende minskar, inte förenligt med ömsesidiga principer. Utökade möjligheter till inflytande för utomstående innebär ett olyckligt avsteg från grundläggande principer för ömsesidigheten.

3. Överskottshantering

3.1 Inledning

Utredningens förslag riskerar att leda till att hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag inte kan fortsätta bedriva verksamhet med befintligt produktutbud, på affärsmässiga villkor och utan kapitaltillskott.

Följaktligen avstyrker Folksam förslaget i dess helhet.

3.2 Kommittédirektivet

Enligt kommittédirektivet skulle utredningen analysera en tydligare reglering av fördelning av överskott mellan olika kollektiv. Vidare skulle utredningen särskilt överväga om det är lämpligt med krav på årlig fördelning av överskottsmedel samt om det fanns anledning att begränsa de ofördelade överskottsmedlens storlek. Slutligen skulle effekterna på bolagens kapital situation utredas.

Utredningen har inte gjort någonting av detta. Inte någonstans nämns hur försäkringstagarkollektivens rättigheter ska tillgodoses. Istället föreslås en helt ny överskottshantering som inte alls är anpassad efter det kollektiva kapitalet i ett ömsesidigt bolag.

3.3 Kollektivt kapital samt stort produktutbud inom försäkring

För att öka förståelsen för nuvarande överskottshantering i hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag kommer Folksam beskriva betydelsen av kollektiv riskdelning, produkter samt dagens regelverk. Först därefter behandlas utredningens förslag om överskottshantering.

3.3.1 Kollektiv riskdelning

All försäkring är risk. Detta innebär att försäkringen aktiveras vid en viss given händelse (försäkringsfall). Exempel på detta är när pensionen börjar utbetalas vid en viss given ålder.

²⁶ Jfr proposition 1998/99:87, s. 297 och 2009/10:246, s. 313.

²⁷ Jfr proposition 2009/10:246, s. 321.

I ett ömsesidigt försäkringsbolag är kapitalet kollektivt vilket innebär att försäkringstagarna har valt att dela risken med de övriga försäkringstagarna (försäkringskollektivet). Det kan innebära att om den försäkrade avlider innan försäkringsfall inträffat kan dennes andel tillfalla de övriga försäkringstagarna. Å andra sidan kan en försäkringstagare som lever ett långt liv ta del av det kollektiva kapitalet under hela sin pensionstid. På detta sätt delar försäkringstagarna (kollektivet) på försörjningen för ett långt liv (risken).

3.3.2 Dagens produkter inom hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag
Inom hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag förekommer olika former av försäkringsprodukter. För att få bedriva försäkringsrörelse måste rörelsen hänföra sig till tjänstepensionsförsäkring eller övrig livförsäkring.

Inom tjänstepensionsförsäkring finns verksamhetsgrenen livförsäkring som i sin tur är indelad i traditionell livförsäkring med avkastningsgaranti eller med villkorad återbäring, fondförsäkring, sjuk- och premiebefrielseförsäkring samt övrig kollektiv riskförsäkring.

Inom övrig livförsäkring finns indelningen mellan livförsäkring och skadeförsäkring. Livförsäkringskategorin i sin tur är indelad mellan ett antal olika försäkringsklasser – traditionell livförsäkring med avkastningsgaranti eller med villkorad återbäring, sjuk- och premiebefrielseförsäkring, gruppliv- och tjänstegrupplivförsäkring samt mottagen återförsäkring. Inom skadeförsäkring återfinns endast sjuk- och olycksfallsförsäkring.

Försäkringar kan kombineras med sparande med eller utan garantier.

Såsom framgår ovan är produktutbudet inom försäkring mycket omfattande och varierande. Utredningen behandlar varken hantering enligt, eller konsekvenser av, det föreslagna regelverket för dessa olika former av försäkring. En betydligt djupare analys måste genomföras på hur förslaget påverkar både produkter och berörda livförsäkringsbolag.

3.3.3 Kollektiv överskottshantering enligt dagens regelverk
Enligt FRL ska livförsäkringsbolag gottskriva återbäring till försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar med en fördelning som utgår från försäkringens bidrag till överskottet, om inte annat följer av bestämmelser i försäkringsavtalet eller i bolagsordningen.

För att kunna gottskriva återbäring måste skulden beräknas. Principer för beräkning av skulden finns i de försäkringstekniska riktlinjerna som bygger på FRL och föreskrifter från Finansinspektionen.²⁸ Riktlinjerna antas av

²⁸ FRL 8 kap. 2 § och FFFS 2011:12. Riktlinjerna innehåller principer för hur premier bestäms, försäkringstekniska avsättningar beräknas, försäkringar återköps och belånas, återbäring till försäkringstagarna och andra ersättningsberättigande fördelas, återbäring avges och tas emot och soliditeten ska tillgodoses.

styrelsen och ska, tillsammans med en konsekvensredogörelse, ges in till Finansinspektionen senast den dag de börjar användas.²⁹

De försäkringstekniska riktlinjerna är anpassade efter livförsäkringsbolagens och produkternas utformning. Detta är en mycket viktig anpassning då den möjliggör ett varierat produktutbud inom försäkringsbranschen. Om de försäkringstekniska riktlinjerna var identiska i alla livförsäkringsbolag skulle även produkterna vara identiska.

Av detta följer att skuldberäkning och den därtill följande överskottshanteringen sker på olika sätt i hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag. I Folksam ömsesidig livförsäkring görs, inom ramen för lagar och föreskrifter, beräkningar av skulden för varje produkt genom ett samspel mellan försäkringstekniska avsättningar, allokerad återbäring, kollektiv konsolidering och konsolideringspolicy.

3.3.3.1 Garanterade åtaganden (FTA)

Utformningen av de försäkringstekniska avsättningarna ("FTA") regleras i FRL och ska motsvara belopp som krävs för att företaget vid varje tidpunkt ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal.³⁰

3.3.3.2 Allokerad återbäring

Den allokerade återbäringen beräknas genom användningen av vedertagna försäkringsmatematiska beräkningsmetoder. Metoderna bygger både på bolagens försäkringstekniska riktlinjer och på de krav som återfinns i Finansinspektionens föreskrifter³¹.

Kortfattat kan sägas att metoderna ska säkerställa att varje kollektiv får rätt avkastning och rätt premie. Metoderna tar därför hänsyn till avkastning för kollektiven, dödlighetsantaganden³², sjuklighetsantaganden³³ samt fördelning av driftkostnader³⁴ och skatt³⁵.

Inom Folksam används två huvudmetoder för att få fram den allokerade återbäringen - retrospektivreserven³⁶ och daglig avkastningsfördelning³⁷.

²⁹ FRL 8 kap. 2, 3 och 8 §§.

³⁰ FRL 5 kap. 1 §.

³¹ FFFS 2011:12.

³² Tillämpade dödlighetsantaganden ska syfta till att motsvara det faktiska dödlighetsutfallet.

³³ Tillämpade sjuklighetsantaganden ska syfta till att motsvara det faktiska sjuklighetsutfallet.

³⁴ Driftskostnad ska syfta till att täcka bolagets beräknade faktiska driftskostnader. Belastningar sker genom metoder som syftar till en skäligen fördelning av driftskostnader mellan olika grupper av försäkringar och försäkrade.

³⁵ Metoderna ska syfta till att motsvara bolagets skattekostnad för fördelat kapital med utjämning kalenderårsvis.

³⁶ Retrospektivreserven grundar sig på kontributionsprincipen och räknas fram successivt med ledning av bolagets erfarenhetsmässiga utfall avseende avkastning, dödlighet, sjuklighet, driftkostnader och avkastningsskatt. Metoden används för vissa typer av traditionella livförsäkringar.

³⁷ En daglig avkastningsfördelning (inte utjämning) innebär att avkastningen (återbäringensräntan) följer av vad som sägs i avsnittet om kollektiv konsolideringsnivå. Metoden används för andra typer av traditionella livförsäkringar.

3.3.3.3 Kollektiv konsolidering

Den kollektiva konsolideringen är ett gemensamt riskutrymme för hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag. Det är här som risken delas mellan försäkringstagare. Den kollektiva konsolideringen är därmed av stor betydelse och möjliggör riskspridning mellan försäkringstagarna.

Den kollektiva konsolideringen regleras genom föreskrifter från Finansinspektionen. Av dessa framgår att de försäkringsföretag som har en konsolideringsfond ska bestämma en nivå för den kollektiva konsolideringen och gränser inom vilka konsolideringsnivån normalt kan tillåtas variera (konsolideringsintervallet). Företaget bör ange sin konsolideringspolicy, d.v.s. värdena av och principerna för val av nivå och gränserna, i ett särskilt styrdokument.³⁸ Om retrospektivreservmetoden används bör den kollektiva konsolideringen inte under en längre period avvika från konsolideringsintervallet.

Kollektiv konsolideringsnivå bestäms genom att verksamhetens tillgångar enligt marknadsvärde relateras till summan av det högsta av tekniskt återköpsvärde, retrospektivreserv och prognosreserv för varje enskild försäkring. Ingen försäkring får räknas som tillgång. Konsolideringsnivån ska ligga inom fastställd intervall. Ofta finns en målnivå inom intervallet.

3.4 Tudelning av försäkringstagarens roll

Utredningens förslag bygger bland annat på en helt ny syn på försäkringstagaren i hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag. Försäkringstagaren anses nämligen ha två roller – såsom kund och såsom finansiär av bolagets riskkapital.

Denna modell tycks ha hämtat inspiration från aktiebolagets konstruktion och är inte alls anpassad efter det ömsesidiga livförsäkringsbolaget. Från att försäkringstagaren delar risk med ett kollektiv i en kollektiv konsolideringsfond ska nu försäkringstagarens del i överskott inte enbart vara individuell utan t.o.m. tudelad. Detta leder alltför långt från tanken om det kollektiva riskspridning som byggt ömsesidiga livförsäkringsbolag. Att lägga denna tudelning till grund för en ny överskottshantering är ytterligare ett bevis på att utredningen bygger sina förslag på felaktiga förutsättningar.

För djupare resonemang kring tudelningen av försäkringstagarens roll hänvisas till Svensk Försäkrings remissvar.

3.5 Huvudförslaget

Den föreslagna överskottshanteringen ska gälla för hybridbolag och ömsesidiga försäkringsbolag. Den innebär betydande förändringar gentemot dagens hantering och påverkar ömsesidiga livförsäkringsbolags och hybridbolags överskottshantering för samtliga produkter och försäkringsavtal. Överskottshanteringen bygger på ett antal nya förutsättningar. utöver den

³⁸ FFFS 2011:12.

ovanbeskrivna tudelningen av försäkringstagarens roll. Dessa förutsättningar behandlas nedan.

3.5.1 Förbud mot förespeglad återbäring

Enligt huvudförslaget utökas dagens s.k. förespeglingsförbud som innebär att försäkringsföretaget inte får förespegla framtida återbäring som saknar grund i försäkringsavtalets villkor.

Utökningen innebär bland annat att ordet återbäring enligt nuvarande benämning inte får användas vid beskrivning av överskottshantering. Istället ska begreppet ”anspråk på överskott” användas i allmänna ordalag och inte i siffror. Återbäring ska enligt förslaget endast användas avseende villkorad återbäring eller garanterad återbäring, d.v.s. avseende den ersättning som återfinns i de försäkringstekniska avsättningarna.

Av detta följer att det endast är ersättningen enligt försäkringstekniska avsättningar som får kommuniceras med försäkringstagaren i en produkt med allokerad återbäring³⁹ oberoende av om överskott fördelas dagligen eller månadsvis, via utjämnad återbäring, pensionstillägg eller daglig avkastningsfördelning.

Förväntad avkastning (idag allokerad återbäring) får därmed inte kommuniceras med försäkringstagaren. Försäkringsföretagen får inte vid försäljning, vid årsbesked eller vid uppgiftslämnande till internetsidan *minpension.se* informera om den förväntade avkastningen. Den totala pensionsutbetalningen – innehållande både garanterad ersättning och förväntad avkastning – blir därmed en total överraskning för försäkringstagaren vid varje utbetalningstillfälle. Möjligtvis skulle denna information kunna kommuniceras separat – kanske genom information om rätt till del av ägarkapitalet. Det är dock tveksamt om försäkringstagarna skulle ha lättare att förstå att avkastning av ägarkapital är en del av pensionsutbetalningen.

Avsaknad av fullständig information om förväntade framtida pensioner i årsbesked är problematiskt inte minst gällande den årliga fördelningen av pensionstillägg som finns i försäkringar i förmånsbestämd pensionsplan. Denna fördelning är inte möjlig enligt det nya regelverket.

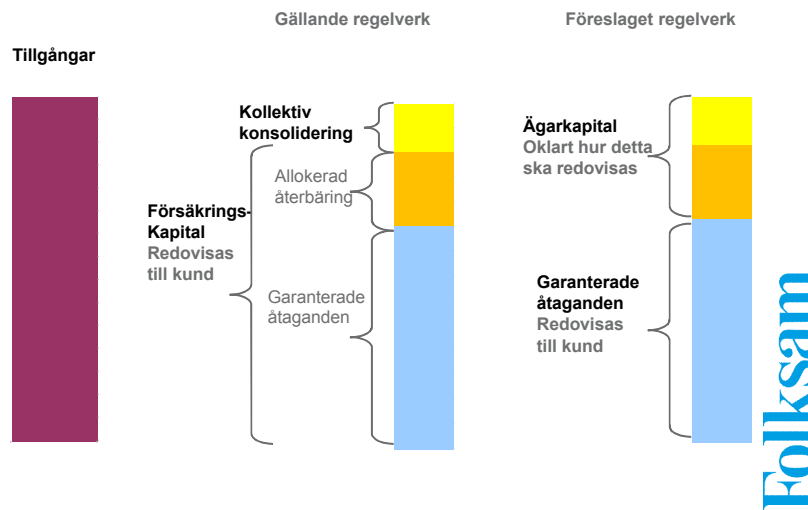
Enligt dagens regelverk gäller förbud mot förespeglad återbäring som saknar grund i försäkringsavtalet.⁴⁰ Enligt förslaget gäller förbud mot förespeglad återbäring som saknar grund i försäkringsavtalets villkor. Tudelning av rollen som försäkringstagare/finansiär innebär att överskottshantering inte får beskrivas i försäkringsvillkoren, vilket inte tydliggör överskottshantering i hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag för försäkringstagaren. Snarare tvärtom. I vart fall blir storleken på pensionsutbetalningen än mer

³⁹ I produkt med allokerad återbäring beräknas ett försäkringskapital enligt ovan parallellt med ett garantivärde. Garantivärdet speglar värdet som beräknas för den avtalade förmånen vid premiebetalningen. Skillnaden mellan försäkringskapitalet och garantivärdet utgör allokerad återbäring.

⁴⁰ 4 kap. 12 § FRL.

oförutsägbar för försäkringstagaren än enligt dagens regelverk. Dessutom är förslaget inte konkurrensneutralt eftersom det vid försäljning av exempelvis fondförsäkring får förespeglas förväntad avkastning.

Huvudförslag: Kollektiv konsolidering

3.5.2 Allmän rörelserisk

Enligt förslaget får villkor inte utformas så att försäkringen medför ett ansvar för allmän rörelserisk.⁴¹

Förslaget verkar innebära att återbäringen måste garanteras (utgöra FTA) innan utbetalning, d.v.s. vid ett tidigare tillfälle än enligt dagens regelverk⁴², exempelvis via villkorad återbäring. Ökade försäkringstekniska avsättningar skulle innebära en försämrad solvens- och skuldäckningssituation för livförsäkringsbolagen, varpå placering av tillgångar och avkastning även påverkas negativt. I förlängningen finns därmed stor risk för lägre pensionsutbetalningar för försäkringstagaren. Utredningen har inte analyserat denna situation över huvudtaget.

Förslaget innebär också att försäkringstagaren i form av ”kund” inte får ta del av kapital utöver de garanterade avsättningarna. Allt annat överskott tillhör försäkringstagarna i form av ”finansiär”. Detta medför stora problem. Inte minst för att utbetalning av överskott i hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag endast får ske till ersättningsberättigade enligt försäkringar. Trots detta har utredningen varken analyserat eller föreslaget hur utbetalning av ägarkapitalet till försäkringstagarna och de försäkrade ska ske.

⁴¹ Förslagen 4 kap. 11a § FRL.

⁴² Såsom påpekas i 3.5.4 är det enligt dagens regelverk möjligt med allokerad återbäring som garanteras först i det ögonblick återbäringen betalas ut (den går då in i FTA). Här finns en koppling till försäkringsavtalet och det särskilda försäkringskollektivet.

3.5.3 Fördelning mellan försäkringstagarkollektiv

Den föreslagna fördelningen av överskott medför också större otydlighet gällande fördelningen mellan olika försäkringskollektiv som återfinns i samma försäkringsbolag.⁴³ Fördelningen är en viktig förutsättning *dels* för att varje individ inom kollektivet ska få rätt ersättning, *dels* för att det möjliggör olika solvensregler för olika försäkringskollektiv inom samma bolag.

Enligt dagens regelverk är den allokerade återbäringen ihopkopplad med försäkringen vilket gör att den endast är tillgänglig för ett bestämt försäkringskollektiv. Hur fördelningen ska ske framgår av livförsäkringsbolagens försäkringstekniska riktlinjer.

Utredningen har, som tidigare påpekats, inte analyserat denna fördelning. Otydligheten gäller både hur den grundläggande fördelningen av överskott mellan försäkringskollektiv ska gå till men även fördelningen av underskott bl.a. vid avveckling av verksamhet.

Folksam anser att fördelning mellan försäkringskollektiv även i framtiden ska framgå av bolagens försäkringstekniska riktlinjer.

3.5.4 Fördelning av överskott

I utredningens förslag⁴⁴ beskrivs hur överskott ska fördelas till olika försäkringar. Idag fördelas överskott genom att återbäring gottskrivas försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkring.

Både enligt nuvarande och föreslaget regelverk ska återbäring/överskott gottskrivas/fördelas med en fördelning som utgår från försäkringens bidrag till överskottet om inte annat följer av bestämmelser i bolagsordningen (tidigare även försäkringsavtalet). Utredningen berör endast själva fördelningen av överskott men har inte överhuvudtaget behandlat när och hur fördelade överskott ska tilldelas. Fördelningen av överskott ter sig därför ytterst oklar.

Utredningens förslag kan även tolkas som krav på en detaljerad överskottshantering i bolagsordningen. Detta vore högst olyckligt eftersom alltför detaljerade krav skulle leda till att bolagsordningen måste ändras varje gång som bolaget vill eller behöver förändra sitt produktutbud.

3.5.5 Försäkringens uppbyggnad

Utredningen bygger hela sitt förslag på att försäkring är uppbyggt såsom den allra enklaste formen av sparande. Någon åtskillnad för riskförsäkring utan sparandeinslag görs inte och förslagen har inte tagit i beaktande att kapitalet i ett ömsesidigt bolag är kollektivt. Förslagen är därmed inte anpassade till försäkringens uppbyggnad.

⁴³ Föreslagen 8 kap. 8a § FRL.

⁴⁴ Föreslagna 11 kap. 18§ och 12 kap. 69 § FRL.

Folksam vill särskilt framhålla att produkter utan risk per definition inte utgör försäkring, vilket livförsäkringsbolag inte har koncession att bedriva.

3.5.6 Försämring av förmånstagares rätt till överskott

Utredningen behandlar inte frågan om förmånstagarens rätt till överskott över huvudtaget. En förmånstagare kan inte vara finansiär i vare sig hybridbolag eller ömsesidigt livförsäkringsbolag. Det är därmed troligt att utredningen avsåg att förmånstagare inte skulle ha någon rätt till överskott. Ett antal föreslagna bestämmelser tyder på detta.⁴⁵ Eftersom det endast är finansiärer som kan få ta del av överskott utestängs således förmånstagaren från att ta del av överskott. Detta vore en kraftig försämring för förmånstagaren rätt till överskott.

3.5.7 Överskottsriktlinjer m.m.

Utredningen föreslår införande av särskilda överskottsriktlinjer utöver de försäkringstekniska riktlinjer som krävs enligt dagens regelverk.⁴⁶

De nya överskottsriktlinjerna omfattar placering av överskott utöver de försäkringstekniska avsättningarna. Riktlinjerna är detaljerade då de ska beskriva placering av överskott för varje försäkring inom ett livförsäkringsbolag.⁴⁷

Förslaget är på många sätt orimligt. Det går inte att införa riktlinjer för hantering av överskott som inte tar hänsyn till solvenssituationen och skuldtäckningen i livförsäkringsbolagen. Idén med egna placeringsriktlinjer för enbart överskott fallerar därmed.

Förslaget tar inte heller hänsyn till att de försäkringstekniska avsättningarna varierar på grund av marknadsräntan. Det leder naturligtvis till att placeringsriktlinjer om överskott måste vara flexibla. Utredningens förslag om att överskottsriktlinjerna och även placeringsriktlinjerna bara får ändras vid särskilda skäl ter sig därmed verksamhetsfrämmande.⁴⁸

Det är också orimligt att kräva att reglerna avseende överskottshantering ska beskriva hur reglerna avseende överskottshantering förhåller sig till en rad andra riktlinjer och regelverk.⁴⁹ Detta skulle utgöra ett mycket omfattande dokumentationsarbete för livförsäkringsbolagen vilket knappast kommer att tydliggöra överskottshantering för försäkringstagaren.

⁴⁵ Se bl.a. FRL 8 kap. 8a § och 11 kap. 6 § vilka båda utesluter förmånstagare samt förslag om att det i bolagsordningen ska stå att endast försäkrad med anspråk på överskott pga. försäkring eller delägarinsats kan vara delägare tillsammans med försäkringstagare.

⁴⁶ FRL 8 kap. 1 och 2 §§ samt FFFS 2011:12.

⁴⁷ Förslagen 8 kap. 8b § FRL.

⁴⁸ Förslagen 8 kap. 8d § FRL.

⁴⁹ Enligt förslaget ska beskrivning ske av villkor i försäkringsavtal för olika försäkringsprodukter, reglerna om överskottshantering i bolagsordningen eller stadgarna, hanteringen av vinster och konsolideringsfonden i årsredovisningen samt även bestämmande av försäkringstekniska avsättningar och överskottsmedel enligt solvensreglerna.

Rimligt vore att livförsäkringsbolagen tydligt beskriver överskottshanteringen i de redan existerande försäkringstekniska riktlinjerna. En beskrivning på övergripande nivå utifrån olika försäkringstyper bör i så fall vara tillräcklig. Vidare anser Folksam att det bör finnas krav på försäkringstekniska riktlinjer även efter att Solvens II införs i svensk rätt.

3.5.8 Risk för skattekonsekvenser?

Utredningen menar att huvudförslaget inte innebär en ändring av det s.k. splittringsförbudet för livförsäkringsföretag, utan att båda slagen av rättigheter, försäkringsfordran respektive anspråk på överskott i livförsäkringsföretag, uppkommer och upphör med försäkringen. Det är därför utredningens uppfattning att rättigheterna fortsättningsvis ska behandlas som en livförsäkring i skattesammanhang.

En fullständig översyn och analys av skattekonsekvenser saknas varför Folksam efterlyser en sådan för att säkerställa att det saknas skäl att förtydliga eller ändra skattereglerna med hänsyn till utredningens förslag.

3.6 Optionen

Utredningen föreslår att ömsesidiga livförsäkringsbolag ska kunna tillämpa en särskild överskottshantering enligt den s.k. optionen. Detta innebär att det skapas en ny hybridform – det ömsesidiga vinstutdelande livförsäkringsbolaget. När det ömsesidiga livförsäkringsbolaget använt optionen och omvandlats till ett ömsesidigt vinstutdelande livförsäkringsbolag kan det inte ombildas tillbaka till ett ömsesidigt livförsäkringsbolag igen. De principiella invändningarna mot skapande av denna nya bolagsform finns under 1.3.

För att få använda den särskilda överskottshanteringen måste det ömsesidiga livförsäkringsbolaget först genomgå ett ombildningsförfarande. Optionens inverkan på försäkringstagarna bör i detta sammanhang sättas i fokus.

3.6.1 Orealistiskt ombildningsförfarande

Vid själva ombildningen ska enligt förslaget konsolideringsfonden gottskrivas försäkringstagarna (och andra ersättningsberättigande) som återbäring.⁵⁰ Detta innebär att konsolideringsfonden ”omvandlas” till försäkringstekniska avsättningar. Det nybildade ömsesidiga vinstutdelande livförsäkringsbolaget står då i princip utan överskott och är därmed insolvent.

För att kunna fortsätta bedriva försäkringsrörelse måste kapital omedelbart tillskjutas. Eftersom det endast är ägare i det nya ömsesidiga vinstutdelande livförsäkringsbolaget som får bidra med kapitaltillskott är det försäkringstagarna som måste bistå med detta.

Enligt förslaget får ombildning endast ske om ändringen inte försämrar för försäkringstagarna.⁵¹ Det innebär att lagstadgat solvensregelverk måste

⁵⁰ Förslagen 12 kap. 40a § FRL.

⁵¹ Förslagen 12 kap. 40 § FRL.

uppfyllas. Det torde även innebära att bolagens solvenssituation förblir oförändrad. Sämre solvenssituation begränsar nämligen livförsäkringsbolagens placeringmöjligheter vilket i sin tur försämrar kapitalavkastningen för försäkringstagarna.

För Folksam ömsesidig livförsäkring skulle detta i praktiken innebära att försäkringstagarna måste tillföra ett kapital på cirka 60 miljarder svenska kronor. Att begära och få in så gigantiska belopp från försäkringstagarna är helt orealistiskt. Det är anmärkningsvärt att utredningen inte har analyserat hur stora kapitalinsatser som krävs vid en ombildning.

3.6.2 Skatteeffekter av optionen

En överskottshantering motsvarande den enligt lagen om ekonomiska föreningar (1987:667) ("FL") föreslås för ömsesidiga livförsäkringsbolag. Detta skulle innebära att företagets delägare svarar för företagets riskkapital genom delägarinsatser. Delägarna ska tillgodogöras överskott genom överskottsutdelning eller annan utdelning. Delägarens rättighet behandlas skilt från rättigheterna som försäkringstagare såväl regulatoriskt som skattemässigt. Utredningen menar att bestämmelserna om delägarbeskattning på andelar ska vara tillämpliga.

Folksams tolkning är att detta leder till direkta skattemässiga konsekvenser genom att överskott som genereras efter nyttjande av optionen kommer vara föremål för konventionell inkomstbeskattning till skillnad mot idag då motsvarande kapital istället är föremål för avkastningsskatt. Det procentuella skatteuttaget kommer också i många fall att skilja sig åt beroende på om det avser utbetalning av tjänstepension eller utdelning på riskkapital. De skattemässiga konsekvenserna bör enligt Folksam ytterligare utredas och analyseras om optionsförslaget behandlas vidare.

Till detta kommer att utredningen inte heller har behandlat om eventuell skatteproblematik kan uppstå i samband med övergången till optionen då konsolideringsfonden gottskrivs försäkringstagarna som återbäring.

3.6.3 Ombildning ur försäkringstagarperspektiv

Såsom framgår ovan innebär ombildning att konsolideringsfonden gottskrivs försäkringstagaren som återbäring. Andra övervärden behöver dock inte gottskrivas.

Utredningen menar att denna gottskrivning är tillräcklig då försäkringstagarna har möjlighet att "välja" att bli delägare genom inbetalning av delägarinsats. Detta väcker en rad frågetecken ur ett försäkringstagarperspektiv.

För det första är det inte säkert att alla försäkringstagare har någon valmöjlighet att bli delägare i det ömsesidiga vinstutdelande livförsäkringsbolaget. Kapitalinsatsens storlek kan mycket väl omöjliggöra delägarskap för ett stort antal av Folksams försäkringstagare.

För det andra betyder det att utfallet för försäkringstagarna blir beroende av hur respektive livförsäkringsbolag har valt att hantera/äga vissa placeringstillgångar, där redovisningsregelverket anvisar olika redovisningssätt. Som exempel kan värden utöver anskaffningsvärde redovisas i balansräkningen eller enbart i konsolideringskapitalet som ett övervärde utanför balansräkningen. Livförsäkringsbolagen skulle alltså själva genom att välja en viss bokföringsmetod kunna påverka beloppet på kapitalinsatsens storlek.

För det tredje är det enbart delägare som får del av framtida överskott i det ömsesidigt vinstutdelande livförsäkringsbolaget. Vad som händer med icke delägares rätt till överskott är höjt i dunkel. De försäkringstagare som inte har råd eller viljan att bli delägare kommer därmed att få lägre pensionsutbetalningar jämfört med delägare.

Slutligen föreslås att det är FL⁵² som ska styra eventuell återbetalning av delägarinsatser. Detta kan innebära att delägaren inte kan få tillbaka sitt insatta kapital när försäkringsavtalet löpt ut. Återbetalning blir nämligen beroende av företagets redovisade egna kapital.

Dessa konsekvenser gör att optionen är mycket ofördelaktig för försäkringstagarna. Sammantaget med skatteeffekter och det orealistiska ombildningsförfarandet är förslaget om en alternativ överskottshantering enligt FL inte någon option. Dess blotta existens kan också ge ett missvisande intryck av att det finns en möjlighet för ömsesidiga livförsäkringsbolag att ombildas till annan bolagsform.

3.7 Underrättelse till försäkringstagarna och försäkrade

Enligt förslaget ska hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag underrätta försäkringstagarna särskilt både om överskottsregler och om större affärsbeslut. Det finns inget stöd för att dessa underrättelser har efterfrågats eller att de på något sätt ökar förståelsen för överskottsreglerna för försäkringstagaren.

3.7.1 Överskottsregler

Underrättelse om nya överskottsregler ska enligt förslaget ske genom utskick via post till försäkringstagare och försäkrade.⁵³ Försäkringstagarna ska underrättas löpande om ändringar.

Folksam vill därmed påpeka att överskottsriktlinjerna bör, på samma sätt som idag, vara en del av de försäkringstekniska riktlinjerna. Dessa riktlinjer publiceras redan på Finansinspektionens hemsida.

Underrättelse via post skulle innebära en ökad administrationskostnad. Nyttan av en sådan skriftlig underrättelse måste ställas i relation till den ökade administrationskostnaden. Eftersom det saknas stöd för att detta ökar

⁵² FL 10 kap. med hänvisning till 4 kap.

⁵³ Förslaget 8 kap. 8f och 8g §§. Detta är samma information som bolagen idag skickar in till Finansinspektionen.

förståelsen för överskottsregler är den ökade administrativa kostnaden inte försvarbar ur ett försäkringstagarperspektiv.

De försäkringstekniska riktlinjerna skulle istället kunna publiceras på försäkringsbolagens hemsida. Dessutom skulle ytterligare information exempelvis kunna ges via livförsäkringsbolagets förvaltningsberättelse.

3.7.2 Större affärsbeslut

Enligt förslaget ska även större affärsbeslut underrättas till försäkringstagarna och försäkrade innan besluten fattas.⁵⁴

En sådan underrättelse innebär en klar konkurrensnackdel för hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag eftersom affärsbeslut på detta sätt även blir kända av konkurrerande livförsäkringsbolag. Därmed kan det inte heller ses som fördel för försäkringstagarna.

Frågan är också om inte även andra viktiga beslut som väsentligt förändrar överskottsreglerna omfattas. Det skulle i så fall innebära att även nya lagstiftningsförslag omfattas av informationsplikten.

3.8 Oklar överskottsbalansräkning

Enligt utredningen kan en särskild överskottsbalansräkning – skild från nuvarande externredovisning och solvensredovisning – upprättas i samband med den nya överskottshantering.

Om hybridbolaget eller det ömsesidiga livförsäkringsbolaget väljer att inte använda externredovisningen som grund för överskottshantering så behöver de facto ett särskilt beräkningsunderlag upprättas, en så kallad överskottsbalansräkning. För denna uppställs inga särskilda bestämmelser utan utredningen anvisar att närmare bestämmelser ska finnas i överskottsriktlinjer och bolagsordning.

En frikoppling mellan överskottshantering från externredovisningen synes svår att genomföra i praktiken. Bland annat uppstår värderingsfrågor för tillgångar och skulder när överskottsbalansräkningen ska upprättas. Möjligen kan borgenärsskyddsreglerna (som ju utgår från externredovisningen) och de regler om förstärkt riskkapitalskydd som utredningen föreslår komma att antingen överlappa eller inte vara synkroniserade då en separat överskottsbalansräkning ska definiera hur stort överskottet är.

Utredningens förslag förhindrar inte att företagen bygger sin överskottshantering på externredovisningen. I dagens externredovisning redovisas överskott i konsolideringsfonden för hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag.

Enligt utredningen ska inte en försäkringstagare i ett ömsesidigt livförsäkringsbolag med överskottshantering enligt FRL få del av vinster och

⁵⁴ Förslaget 8 kap. 8i §.

andra överskott annat än som återbäring inom ramen för försäkringsavtalet. Överskott enligt externredovisning eller överskottsbalansräkning ska utgöra grunden för gottskrivning av återbäring.

En gottskrivning av återbäring innebär att en försäkringsteknisk avsättning redovisas (det vill säga en försäkringsfordran) vilket minskar det redovisade överskottet i konsolideringsfonden i externredovisningen. Detta får *dels* inverkan på vilka placeringar som försäkringsföretaget kan göra vilket kan påverka kapitalavkastningen negativt, *dels* minskar den kapitalbas som företaget kan redovisa vilken ska svara mot kapitalkravet i form av erforderlig solvensmarginal. Denna effekt uppstår även om överskottet bestäms enligt en överskottsbalansräkning eftersom externredovisningen påverkas av en gottskrivning av återbäring vilket i sin tur minskar konsolideringsfonden.

För de ömsesidiga livförsäkringsbolag som övergått till optionen så ska vinstutdelning hanteras enligt FL. Överskott ska även här kunna bestämmas oberoende av externredovisningen enligt utredningen. Det finns regler i FL 10 kap 2 § som anger att det redovisade fria egna kapitalet sätter gränser för möjlig vinstutdelning.

Sammantaget anser Folksam att förslaget är onödigt och dessutom svårt att använda i praktiken.

3.9 Blir överskottsreglerna tydligare och mer förutsägbara?

Enligt dagens regelverk får gottskrivning av återbäring ske för olika kollektiv. Enligt kommittédirektivet skulle detta förhållande klargöras i de nya överskottsreglerna.

På en försäkring med sparandeinslag blir det knappast tydligare för försäkringstagaren vilken pension eller utbetalning som denne kan förvänta sig när beskrivning av hur överskottet gottskrivs försäkringstagaren saknas. Det blir inte heller tydligt i en beskrivning av fördelning till försäkringen utan att beskriva vem som kan ta del av överskottet.

För riskförsäkringar fördelas sällan överskottet på försäkringar. Däremot gottskrivs återbäring till en verksamhetsgren eller försäkringskollektiv. Utredningens förslag leder snarare till en ökad otydlighet inom detta område.

Det är ytterst oklart vilka nuvarande problem som den föreslagna överskottshanteringen löser. Det är troligare så att nya, allvarligare problem skapas – inte minst genom förslagets otydlighet. Otydligt regelverk skapar friare tolkningar både från branschen och från Finansinspektionen.

Utredningen har därmed inte lyckats med ansatsen att skapa ett tydligare och mer förutsägbart regelverk för överskottshantering i hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag.

3.10 Ändring av befintliga försäkringsavtal?

Utredningen har inte överhuvudtaget behandlat frågan vad som händer med de befintliga liv- och pensionsförsäkringsavtalen när nya överskottsregler införs. Överskottsreglerna är nära sammankopplade med olika produkter. Detta förhållande har legat till grund för utformningen av gällande försäkringsavtal. Vid förändring av överskottsregler så förändras även produkten, varpå redan ingångna försäkringsavtal måste skrivas om. De nya överskottsreglerna skulle därmed få retroaktiv verkan på ett civilrättsligt förhållande mellan försäkringsbolag och försäkringstagare.

Folksam vill i detta sammanhang särskilt påvisa att det kanske inte ens enligt nuvarande lagstiftning är möjligt att ensidigt ändra i försäkringsavtalen utan uttryckligt godkännande från försäkringstagarna. Med stor sannolikhet kommer nämligen dessa avtalsvillkor vara till ekonomisk nackdel för dessa.

Av särskilt intresse är därmed vad som följer av dagens rättsläge gällande retroaktivitet.

3.10.1 Allmänt om retroaktivitet inom förmögenhetsrättens område

I Sverige finns ett skydd mot retroaktivt lagstiftning inom förmögenhetsrättens område som grovt förenklat innebär att retroaktiv lagstiftning bör undvikas, men att tungt vägande skäl kan motivera att sådan verkan tillåts.⁵⁵ Under senaste år har rättsläget genomgått genomgripande förändringar vilka har föranletts av europarättens påverkan.

Misstron mot retroaktivitet förklaras av intresset att värna den enskildes (såväl fysiska som juridiska personer) rättssäkerhet. Möjligheten att förutse de rättsliga konsekvenser av ens handlande brukar uppfattas som ett skyddsvärt intresse och centralt i en rättsstat.⁵⁶

Retroaktivitet kan innebära att lagstiftningen med tillbakaverkande kraft griper in i ett bestående rättsförhållanden på ett för enskilda rättssubjekt tyngande sätt. Bedömningen försvåras i civilrättsliga förhållanden eftersom lagändringen kan innefatta både för- och nackdelar för rättssubjektet. Det är därför viktigt att göra en helhetsbedömning och en samlad avvägning av argument för och emot. Man måste ta ställning till tyngden i motstående intressen, inbegripet intresset av rättssäkerhet. Det faktum att någon har inrättat sig efter ett regelverk och räknar med att regelverket ska bestå väger tungt. Likaså måste avtalsrättsliga principer såsom avtalsfrihet och avtalsbundenhet beaktas.

3.10.2 Pacta sunt servanda

En viktig princip inom avtalsrätten är avtalsbundenhet, pacta sunt servanda, vilken innebär att ett avtal är bindande för båda parter. Denna bundenhet gäller för hela avtalet och till dess att förpliktelserna enligt avtalet fullgjorts. Avtalsbundenhet är nödvändig för att upprätthålla rättssäkerhet och för en

⁵⁵ SOU 1975:75 s. 157 ff., Ds 2003:9 s. 53. Se även SOU 1975:75 s 157 ff., prop. 1975/76:206 s 125 f och prop. 1999/00:57 s. 51

⁵⁶ Warling-Nerep, Wiweka, *Till fråga om legalitet och retroaktivitet i svensk rätt*, JT 2008-09 s. 835.

fungerande marknadsekonomi. Anledningen är att avtalsbundenhet medför en säkerhet för parterna att det ömsesidiga avtal som ingåtts kommer att slutföras. Dessutom medför principen att parterna kan utarbeta ekonomiska kalkyler.⁵⁷

3.10.3 Förbehåll om ändring i försäkringsavtal

Försäkringsavtal är av speciell karaktär då de meddelas på lång tid. Detta har föranlett särskilda behov av att kunna anpassa avtalet efter nya förhållanden.⁵⁸ Försäkringsbolagen har därför med stöd av 11 kap. 7 § FAL getts möjlighet att lägga in förbehåll i försäkringsavtal för sjuk och olycksfallsförsäkring. Bestämmelsen omfattar inte pensionsförsäkringsavtal.

För att kunna ändra enligt denna bestämmelse måste dock förbehållet finnas med i livförsäkringsavtalet. Folksam avtal om sjuk- och olycksfall innehåller inte sådana förbehåll. Att ändra försäkringsavtalen med hjälp av FAL är således inte möjligt.

3.10.4 Helhetsbedömning av ingreppet

För att tillåta en lagstiftning att verka retroaktivt gällande ett civilrättsligt förhållande måste en helhetsbedömning och en samlad avvägning göras för och emot.

Livförsäkringsutredningen menar att den föreslagna överskottshanteringen blir lättare att förstå för försäkringstagarna. Såsom Folksam visat tyder dock mycket på att det i själva verket blir otydligare för försäkringstagarna som får mindre information om kommande pensionsutbetalningar. Dessutom verkar ändrade avtal leda till sämre pension för försäkringstagarna.

För försäkringsbolagen är det en stor administrativ börda att bli tvungna att ändra samtliga produkter och gällande försäkringsavtal. För dessa är det därmed en klar nackdel med lagändringen.

Då Folksam inte kunnat spåra några som helst fördelar för något rättssubjekt är helhetsbedömningen förhållandevis enkel. Eftersom tungt vägande skäl saknas kan den föreslagna överskottshanteringen inte införas retroaktivt.

För befintliga försäkringsavtal kan således inte den nya överskottshanteringen tillämpas. Detta innebär att hybridbolag och ömsesidiga livförsäkringsbolag skulle bli tvungna att använda sig av två olika former av överskottshantering för befintliga respektive nya försäkringsavtal.

⁵⁷ Taxell, Lars Erik, *Avtalsrätt, bakgrund, sammanfattning, utblick*, Stockholm, 1997, s. 39 och Adlercreutz, Axel, *Avtalsrätt I*, 11 uppl., lund, 2000, s.33.

⁵⁸ Exempelvis kan det finnas behov av nya premier på grund av nya omständigheter.

DEL II: Inflytande och flytträtt

4. Inflytande i hybridbolag

4.1 Inledning

Folksam ställer sig tveksam till utredningens förslag om närvaro- och yttranderätt på bolagsstämma och avstyrker förslaget om lagreglerat krav på att styrelsens ordförande i hybridbolag ska vara oberoende. Övriga förslag har Folksam ingenting att invända emot.

4.2 Närvaro- och yttranderätt på bolagsstämma

4.2.1 Ökade administrativa kostnader

Folksam ställer sig tveksam till utredningens förslag om att försäkringstagarna ska få närvaro- och yttranderätt på stämman. En *möjlighet* att närvara och yttra sig innebär inte i sig en garanti att ett ärende blir behandlat på stämman, men skulle förmodligen leda till ökade kostnader (stämmolokal, utskick och annan administration).

4.2.2 Rätt att få ärende behandlat av stämman

Viktigare är i stället utredningens förslag om en *rätt* för försäkringstagare och försäkrade att, efter anmälan i förväg, få ett ärende behandlat på stämman. Till detta kommer att behovet av insyn även tillgodoses genom den förslagna rätten för försäkringstagare och försäkrade att ta del av redovisningshandlingar och få upplysningar från stämman. Det krävs ingen närvaro på stämman för att ta del av upplysningarna, eftersom det som avhandlas där ska protokollföras.

4.2.3 Övriga förslag är tillräckliga

Sammantaget anser Folksam att utredningens övriga förslag är tillräckliga och mer kostnadseffektiva för att förstärka försäkringstagarnas och de försäkrades insyns- och inflytandemöjligheter på stämmorna i hybridbolag.

4.3 Oberoende styrelseordförande

Folksam avstyrker förslaget om att styrelsens ordförande i ett icke vinstutdelande livförsäkringsbolag ska vara oberoende.

4.3.1 Stöd saknas för oberoende ordförande

För enskilda bolag och i vissa fall skulle det kunna vara mer lämpat att ha en oberoende ordförande. Utredningen har dock inte presenterat något stöd för att en oberoende ordförande alltid skulle vara mer lämpad att se till försäkringstagarnas bästa. Något lagreglerat krav på en oberoende ordförande bör därför inte införas. Det är inte heller så att bolag som har valt att ha en oberoende ordförande har bättre avkastning än bolag som har valt att inte ha detta. Det finns i stället exempel på att försäkringstagarna och de försäkrade fått bättre avkastning med en ordförande som inte är oberoende. Här kan nämnas att ordförandena i hybridbolagen i KPA Pension inte är oberoende

och att dessa bolag de senaste fem åren haft bäst årlig snittavkastning av alla jämförbara bolag.

4.3.2 *Intressekonflikter i hybridbolag?*

Tvärtemot vad utredningen ger uttryck för finns det inte heller någon självklar intressekonflikt mellan avkastningskravet på försäkringskapitalet och ägarens intresse av samordningsvinster. Såväl ägare som försäkringstagare har ett gemensamt intresse av en effektiv styrning och av att hålla nere driftskostnaderna. En effektiv styrning av bolaget är en förutsättning för en framgångsrik kapitalförvaltning och därmed för bästa möjliga avkastning på försäkringskapitalet.

4.3.3 *Ägarens ansvar*

Ägaren har också ett ansvar mot försäkringstagarna genom att bolaget, och därmed ägaren indirekt, åtagit sig att lämna bästa möjliga avkastning på försäkringskapitalet. Med krav på en oberoende ordförande blir detta ansvar mindre tydligt. Risken finns därmed att ordförandeposten bemannas med någon som på detta sätt får ett otydligare ansvar och som därmed i någon mening kan betraktas som ”målvalt”. Det bör därför inte finnas ett lagreglerat krav på att styrelsens ordförande i hybridbolag ska vara oberoende.

5. Retroaktiv flytträtt för försäringssparande

5.1 Inledning

Införande av retroaktiv flytträtt för försäringssparande kräver ett förstärkt skydd för försäringstagaren. I det fallet ett förstärkt skydd existerar är Folksam positivt till flytträtt. Skyddet måste ses i vid bemärkelse och inkludera klar och tydlig information, ett korrekt beräkande av flyttvärde och flyttkostnader samt, framför allt, konsekvenserna för eventuell påverkan på pensionsutbetalningarna.

Utredningens förslag medför inte ett tillräckligt skydd för försäringstagarna. Folksam avstyrker därför helt eller delvis retroaktiv tillämpning av obligatorisk flytträtt för individuell privat försäkring och för individuell tjänstepensionsförsäkring. Vidare avstyrker Folksam utredningens förslag om att inskränka kollektivavtalsparternas rätt att genom kollektivavtal förfoga över fribrev avseende premiebestämd kollektivavtalad tjänstepensionsförsäkring.

Folksam tillstyrker förslaget att undanta förmånsbestämda kollektivavtalade tjänstepensioner helt från obligatorisk flytträtt. Vidare har Folksam ingenting att invända emot förslaget om att undanta premiebestämd kollektivavtalad tjänstepensionsförsäkring under pågående premiebetaling från flytträtt, om kollektivavtalet föreskriver att flytträtt inte ska finnas för denna kategori.

5.2 Försäringstagar skydd saknas

Såsom påpekats inledningsvis måste en retroaktiv flytträtt av försäringssparande kombineras med ett förstärkt skydd för

försäkringstagaren. Skyddsaspekten har dock inte genomtyrat förslaget om flytträtt. De föreslagna, s.k. skärpta informationskraven är inte tillräckliga för att stärka försäkringstagarskyddet.

Dessutom saknas grundläggande analyser av förslagens verkliga påverkan för försäkringstagarens situation. Exempelvis har utredningen inte beaktat de stora fördelar som finns i att tillhöra ett starkt kollektiv som förhandlar fram bra pensionsavtal. Inte heller har förslagens påverkan på försäkringsprodukter, redan ingångna avtal och samhället analyserats. Riskerna med förslagen om retroaktiv flytträtt måste därmed utredas vidare.

Folksam kommer nedan att behandla de delar av utredningens förslag som är särskilt intressanta ur försäkringstagarnas perspektiv.

5.3 Omfattning av flytträtt

5.3.1 Individuell försäkring

Med ett starkt försäkringstagarskydd är Folksam positivt till flytträtt. Flytträtt kan dock inte införas utan de åtgärder som behandlas under 5.8 och 5.9.

5.3.2 Fribrev inom kollektivavtalad försäkring

När det gäller kollektivavtalad försäkring föreslås flytträtten omfatta ”fribrev” som avser premiebestämda tjänstepensionsförsäkringar där anställningen avslutats och premiebetalningen upphört. Detta medför en betydande merkostnad eftersom nuvarande samordning⁵⁹ inom kollektivavtalsområdena försvåras. Detta är inte i försäkringstagarens eller den försäkrades intresse.

Folksam vill därutöver särskilt framhålla att rätten att fatta kollektivavtal är omgärdad av ett lagstadgat skydd, både inom Sverige och internationellt. Vi är bekymrade över utredningens förslag som innebär att man vill gå in och lagstifta om det som arbetsmarknadens parter har kommit fram eller kan komma fram till i kollektivavtal. Folksam är emot detta, både av det principiella skälet att vi vill värna den svenska modellen, och för att dagens system har gett ett gott resultat med hög effektivitet och ordning i pensionsplanerna. Folksam avstyrker därför utredningens förslag om att flytträtten även ska omfatta vissa fribrev.

5.3.3 Flytt av risk

Utredningens förslag beaktar inte tillräckligt att det kan finnas behov av särskilt anpassade flytträttsregler för vissa typer av försäkringsprodukter.

⁵⁹ Samordningen bygger på att den försäkrade kan ha samma försäkring för flera anställningar inom samma avtalsområde, exempelvis vid flera samtida anställningar eller vid anställningsbyte. Under 2011 uppgick antalet personer inom *Avtalspension SAF-LO* och *ITP* med mer än en anställning till omkring 250 000. Utredningens förslag skulle innebära att det behövs en försäkring per anställning, vilket under 2011 inneburit omkring 250 000 nya försäkringar endast inom ovan nämnda kollektivavtalsområden. Kostnaderna att administrera och kostnaderna att flytta ihop ett så stort antal försäkringar innebär en betydande merkostnad.

Ett exempel på en sådan produkt är traditionell livförsäkring där överskottskapitalet är kollektivt. Detta innebär att försäkringstagarna även delar på placeringsrisken. Flytt av en sådan livförsäkring är därför ingen flytt av ett sparkapital utan egentligen en uppsägning av ett försäkringsavtal som innehållit en gemensam försäkringsrisk och därigenom en gemensam placeringsrisk.⁶⁰ Att förflytta denna ”riskdelmängd” till en produkt där försäkringstagaren blir en sparare och själv bär hela placeringsrisken⁶¹ är långt mer komplicerat än utredningen visat.

Folksam anser att särskilt anpassade regler ska gälla vid flytt av traditionell livförsäkring och att frågan måste utredas vidare.

5.3.4 Pensioner under utbetalning

Att flytta ett pensionsavtal som redan är under utbetalning innebär speciella svårigheter vid beräkning av flyttvärde. Metoden med prognosränta som ligger bakom beräkningarna innebär nämligen att försäkringstagaren får en högre pension i början av pensionsperioden än vad som annars är möjligt.

Eftersom utredningen överhuvudtaget inte berört detta förhållande anser Folksam att dessa avtal åtminstone till en början bör undantas från den utvidgade flytträtten.

5.4 Flyttvärde

En viktig del av utredningens förslag är hur försäkringens värde ska bestämmas vid flytt av pensionssparande. Vid bestämmande av flyttvärde är garantier, neutralt värde, traditionell livförsäkring och sambandet med den föreslagna överskottshanteringen av särskilt intresse.

5.4.1 Garantier i en allmän bestämmelse

Utredningen föreslår ingen generell regel om att garantier vid försäkringsfall ska gälla i förtid⁶² men föreslår att hänsyn ändå ska tas till garantiens värde vid flytt av försäkrings-sparande. Detta ska kunna ske på lämpligt sätt inom ramen för en allmän bestämmelse. Någon bestämmelse i lag införs inte.⁶³

Folksam delar utredningens slutsatser att det inte bör införas varken en generell regel eller särskilda lagregler som fastslår hur ett flyttvärde ska bestämmas. Vid en tillämpning av en allmän bestämmelse bör dock nedanstående beaktas.

5.4.2 Neutralt värde

Utredningen anser att värdet av en försäkring ska bestämmas neutralt vid tidpunkten för återköpet eller överföringen.

⁶⁰ Särskilt påtaglig är denna aspekt när den traditionella livförsäkringen gäller livsvarig pension. I det fallet blir avtalstiderna extra långa och risken avser hur lång livstid försäkringstagaren uppnår.

⁶¹ Ett exempel på detta är flytt till ett fondförsäkrings-sparande.

⁶² Utredningen s. 597.

⁶³ Utredningen s. 597 – 599.

Det är mycket svårt att förstå vad utredningen egentligen avser med att värde ska bestämmas neutralt. Därför anser Folksam att uttrycket neutralt värde inte bör ingå i kommande lagstiftningsförslag. Oavsett hur värdet bestäms så ska det beaktas att flyttande försäkringstagaren inte gynnas på bekostnad av övriga försäkringstagare.

5.4.3 Beaktande av ekonomisk situation slopas

Utredningen vill slopa nuvarande bestämmelse i försäkringsrörelselagen om beaktande av företagens ekonomiska situation vid bestämmande av flyttvärdet.⁶⁴ Utredningen anser därmed att möjligheten att hålla inne värden som företagens riskkapital vid återköp och flytt ska begränsas till överskott.

Nuvarande bestämmelse i försäkringsrörelselagen fyller en funktion nämligen att se till att de kvarvarande försäkringstagarna inte missgynnas. Om denna bestämmelse slopas är det viktigt att livförsäkringsbolagens möjlighet att hålla inne värden inte begränsas till överskott.

5.4.4 Flytt av traditionell livförsäkring

Utredningen har särskilt behandlat flyttvärde avseende traditionell livförsäkring och föreslår att försäkringstagaren inte bör få betalt för värdet av garantin om denne flyttar medan försäkringen är i uppbyggnadsfasen. Istället bör värdet justeras med hänsyn till att försäkringen inte kommer att bidra med överskott för att svara för garantier i andra försäkringstagares försäkringar i framtiden.⁶⁵

Folksam delar denna uppfattning, men anser att detta inte är tillräckligt. För det fall att ett enskilt försäkringsavtal uppvisar ett solvensöverskott måste justering av värdet även omfatta försäkringstagaren som flyttar. Dessa försäkringstagare har ju tidigare fått ta del av överskott men kommer inte att stanna kvar och dela med sig av detta överskott till övriga försäkringstagare. I annat fall kan den flyttande försäkringstagaren gynnas på bekostnad av de kvarvarande försäkringstagarna.

Av betydelse är också hur den allmänna bestämmelsen om garantivärden kommer att tillämpas för traditionell livförsäkring. Garantivärdet i en försäkringsprodukt är avsett att uppnås vid en bestämd händelse, men inte vid varje tillfälle innan denna händelse inträffar. Om en försäkringsprodukt ska flyttas innan försäkringshändelsen inträffar kan därför inte samma garantivärden gälla. Detta är en förutsättning för att försäkringsprodukter som traditionell livförsäkring ska kunna existera.

Om samma garantivärde skulle gälla vid flytt⁶⁶ av traditionell livförsäkring så påverkar detta möjligheterna att erbjuda försäkringstagarna en god pension.

⁶⁴ Utredningen s. 593.

⁶⁵ Utredningen s. 599.

⁶⁶ Detta innebär att försäkringstagarna vid flytt alltid lägst ska erhålla den garanterade avkastningen.

Flytträtt kräver nämligen att placeringsinriktningen i kapitalförvaltningen förändras kraftigt.⁶⁷

De avtal som Folksam tecknat sedan 2001 och som ger fri flytträtt är i grunden uppbyggda för att kunna hantera en flyttsituation.⁶⁸ Motsvarande gäller inte om en retroaktiv flytträtt införs för avtal med en annan uppbyggnad (se 5.7). För dessa avtal kommer det att krävas följdändringar i avtalen som utredningen inte beaktat. Om dessa följdändringar är tillåtna enligt FAL är tveksamt, se 3.10.3.

5.4.5 Samband med överskottshantering

Utredningens förslag om överskottshantering och flytträtt går inte att kombinera i vare sig ömsesidiga livförsäkringsbolag eller hybrider. Anledningen till detta är att utbetalning av överskottskapital till ”riskkapitalisten/ägaren” inte är tillåten enligt förslaget och att överskottskapitalet därför måste gottskrivas via försäkringsavtalet. Denna mekanism är dock inte alls genomtänkt eller beskriven.

Sammanfattningsvis avstyrker Folksam den metod och de principer som utredningen anvisar för beräkning av flyttvärde.

5.5 Flyttidpunkt

Utredningen anser att flytt avseende traditionell livförsäkring bör ske ”så snart som möjligt”.

Folksam anser att en viss tid bör passera mellan ansökan om flytt och dess genomförande. Det är av stor vikt att systemstabiliteten säkerställs med hänsyn till placeringstillgångarnas likviditet och försäkringstagarnas bästa. Både den flyttande och de kvarvarande.

Folksam föreslår därför att ”så snart som möjligt” ersätts med ”flytt av traditionell livförsäkring ska genomföras med hänsyn till placeringstillgångarnas likviditet och andra faktorer som kan påverka de kvarvarande försäkringstagarna.”

Motivtexten bör också förtydliga principen att livförsäkringsbolag inte ska tvingas erbjuda flytträtt för traditionell livförsäkring som i praktiken blir till nackdel för försäkringstagarens försäkringssparande. Detta inträffar om

⁶⁷ Förändringen innebär att ett motsvarande belopp alltid ska skuldföras som försäkringsteknisk avsättning. För skuldberäkningen innebär detta att det inte går att diskontera med en ränta som är högre än den som motsvaras av den utfästa garantinivån. Detta för att avsättningen skulle vara otillräcklig. Som en följd därav skulle försäkringsbolagen således inte kunna dra full nytta av en högräntemiljö vid värderingen av avsättningarna. En bieffekt blir att matchningen av tillgångar och skulder försvåras. Vid låga räntemiljöer, i relation till nivån på avkastningsgarantin, kan räntekänsligheten i avsättningarna matchas med räntebärande tillgångar. Vid ett motsvarande högre ränteläge, som då inte resulterar i högre diskonteringsränta, utgör räntebärande tillgångar enbart en risk. Det bör påpekas att denna situation inte har att göra med en eventuell allmän förändring av placeringsinriktningen.

⁶⁸ Bland annat med avseende på de utfästelser som gjorts om framtida garantinivåer.

livförsäkringsbolagen blir tvungna att inneha stora likviditetsbuffertar för att möta eventuella flyttanstormningar.⁶⁹

5.6 Flyttkostnader

Utredningen föreslår att avgifterna som får tas ut vid återköp och flytt ska regleras i försäkringsrörelselagen.⁷⁰ Avgifterna ska högst uppgå till de direkta kostnaderna för den administrativa hanteringen, beräknad för försäkringar av samma slag och de obetalda anskaffningskostnader som direkt hänför sig till försäkringen. Enligt utredningen ska livförsäkringsbolaget ha rätt att ta ut den direkta administrativa hanteringskostnaden för återköp och flytt. De indirekta kostnaderna ska däremot inte belasta de försäkringstagare som flyttar. Istället anser utredningen att kostnaderna bör behandlas som en nödvändig kostnad för lagstadgad flytträtt i livförsäkringsbolaget.

Folksam förstår inte varför de indirekta kostnaderna ska belasta de försäkringstagare som valt att inte flytta utan kan konstatera att utredningens argumentation för detta är svag. Folksam avstyrker därför utredningens förslag om indirekta flyttkostnader.

5.7 Retroaktivitet inom förmögenhetsrättens område

För att tillåta en lagstiftning att verka retroaktivt gällande ett civilrättsligt förhållande måste en helhetsbedömning och en samlad avvägning för och emot göras (se 3.10). Utredningen har inte analyserat denna fråga tillräckligt och inte heller gjort någon sådan helhetsbedömning.

Vid en sådan bedömning bör inverkan på försäkringsbolagen, försäkringskollektiven, försäkringstagarna samt samhället vägas in. När det gäller försäkringstagarna bör också rättigheten att få flytta vägas mot risken för sämre pensioner. Även förhållandet att flytträtt kan missgynna vissa försäkringstagare framför andra och att försäkringstagarna får sämre försäkringsprodukter bör beaktas. Likaså risken för att det allmänna måste ta ett ökat ansvar för pensionärernas försörjning. Sammantaget anser Folksam att detta måste utredas vidare.

5.8 Otillräcklig information till försäkringstagaren

Utredningen föreslår utökade informationskrav i de årliga värdebeskeden och i ett nytillkommet faktablad.

5.8.1 Information i årliga värdebesked

Utredningen föreslår att i det årliga värdebeskedet till försäkringstagarna ska storleken på det ”flyttbara” kapitalet framgå. Dessutom bör värdebesked innehålla återköps- och flyttvärde samt de avgifter för administrativ hantering och obetalda anskaffningskostnader som tas ut vid återköp och flytt av olika försäkringar.⁷¹

⁶⁹ Det vore olyckligt att införa samma problem inom traditionell livförsäkring som Pensionsmyndigheten kämpar emot när det gäller flyttströmmarna inom det mycket mindre PPM-systemet.

⁷⁰ Utredningen s. 604.

⁷¹ Utredningen s. 608.

Folksam välkomnar en ökad transparens gentemot försäkringstagarna och tillstyrker utredningens förslag.

Vidare föreslår utredningen att informationen i värdebesked bör innehålla en uppdelning av värdet på försäkringsfordran respektive anspråk på överskott före och efter eventuella justeringar.⁷² Det kan noteras att ”försäkringsfordran” sannolikt är ett okänt begrepp för försäkringstagaren som inte tydliggör något för denne. En bättre lösning vore att införa ett specifikt begrepp som hanterar värdet i en flyttsituation.

5.8.2 Informations- och rådgivningskrav

Folksam anser att det faktablad⁷³ som utredningen föreslår är otillräckligt för att säkerställa att försäkringstagarna ska kunna fatta beslut som skyddar en bra pension.

Det är inte mängden information som bidrar till ökad förståelse utan dess kvalitet och innehåll. Dessutom kan det vara av stor betydelse hur situationen i övrigt ser ut inför flyttbeslutet.⁷⁴ För att en försäkringstagare ska kunna fatta ett riktigt beslut bör inte enbart garantinivåer belysas. Även en jämförelse av faktorer som bolagets verksamhet, placeringsinriktning, riskutrymme och återbäringsmetod bör göras. Vidare bör utbetalningsfunktioner som prognosränta, möjlighet till livslång utbetalning samt kopplade riskförsäkringar, som sjukförsäkring eller premiebefrielse beaktas. Även den förlorade möjligheten att flytta tillbaka sitt försäkringssparande till ett visst försäkringsavtal bör vägas in. Detta är en komplex bedömning som försäkringstagaren inte själv kan förväntas ta ansvar för.

Den som säljer en viss produkt – oavsett om det är en bank, ett försäkringsbolag eller försäkringsförmedlare – bör därför åläggas ansvar för att en flytt verkligen gynnar försäkringstagaren.⁷⁵ Ansvaret bör inkludera en jämförelse mellan den nuvarande och den ”nya” produkten och detta bör noggrant dokumenteras. Till detta skulle det kunna kopplas ett skadeståndsansvar.

Folksam anser att utredningens förslag är otillräckligt och föreslår att det utformas ett utökat rådgivningsansvar vid en flyttsituation.

5.9 Förstärkt skydd för försäkringstagaren

Utredningens uppdrag var att förstärka skyddet för försäkringstagarna. För att få till detta skydd bör ett antal åtgärder vidtas.

⁷² Utredningen s. 608.

⁷³ Utredningen s. 635.

⁷⁴ Exempelvis kan det vid förhandling om ränterabatt på banklån vara svårt för försäkringstagaren att fatta rätt beslut.

⁷⁵ I sammanhanget är det också viktigt att påpeka den principiella skillnaden med nytecknande av en sparandeförsäkring. I den situationen bör det vara tillfyllest med en säljinformation.

Framför allt bör lagstiftningen arbeta fram utökade krav på information och rådgivning som skyddar försäkringstagaren i en flyttsituation. Folksam står fullt bakom en ökad transparens och tydlighet för att uppnå detta syfte.

För försäkringstagarnas bästa borde även möjliga åtgärder utredas för det fall ett försäkringsföretag skulle befinna sig i kris. Detta ligger inom Finansinspektionens ansvarsområde.

Slutligen borde det finnas möjlighet för försäkringstagarna att avstå⁷⁶ från flytträtt mot bättre återbäring eller andra villkor. Utredningens förslag om förbud mot sådana avståenden är ett allvarligt ingrepp i den grundläggande avtalsfriheten och bör inte införas i svensk lagstiftning.

DEL III: Konsekvensanalyser och ikraftträdande

6. Bristfälliga konsekvensanalyser

Rent generellt kan sägas att utredningen producerat mycket bristfälliga konsekvensanalyser. I många fall saknas de helt. Detta är i sig mycket allvarligt. Folksam har valt att belysa de bristfälliga konsekvensanalyser som är av särskilt stor vikt.

6.1 Flytträttens påverkan på avkastningen

Utredningen har inte analyserat flytträttens potentiella följdverkningar på avkastningen för livförsäkringsbolag som tillhandahåller traditionell livförsäkring, eller som drabbas av s.k. massflyttar.

6.1.1 Påverkan på traditionell livförsäkring

Det är en allmän sanning att ju längre sparhorisont, desto större möjlighet till hög avkastning. En grundförutsättning för att möjliggöra återbäring i traditionell livförsäkring är att sparhorisonten är lång. Den långa sparhorisonten gör att livförsäkringsbolagen kan hålla en förhållandevis stor andel av kapitalet i högvastande tillgångar såsom aktier och fastigheter. En flytträtt som utnyttjas kommer att förkorta den genomsnittliga sparhorisonten, vilket påverkar den förväntade avkastningen negativt. Folksam ansluter sig i denna del till Svensk Försäkrings beräkning avseende minskningen av framtida pensioner.

Utredningen anger också att en utvidgad flytträtt i ”normalläget” inte kan anses utgöra ett problem. Folksam efterlyser en beskrivning av vad som utgör ett normalläge.⁷⁷ Det är viktigt att påpeka att påfrestningar på det finansiella systemet även sprider sig till livförsäkringsbolag.

⁷⁶ Precis som bankkunden kan förbinda sig att inte röra sina sparpengar på ett sparkonto i utbyte mot en högre sparränta. Eller på samma sätt som bolånekunden kan välja att binda bolån under en lång tid.

⁷⁷ De senaste åren har präglats av återkommande kriser och instabila finansmarknader och att i detta läge tala om ”normalläge” är ter sig något naivt.

Utredningens syn på normalläge skiljer sig från utgångspunkten i exempelvis Solvens II. Enligt det regelverket ska försäkringsföretagen belastas med kapitalkrav för de delar av beståndet som har flytträtt. Kapitalkravet baseras på risken att försäkringsföretaget drabbas av en massflytt omfattande 40 procent av beståndet. Om livförsäkringsföretagen måste hålla kapital för risken för massflytt kommer det tillgängliga riskutrymmet att påverkas negativt, till men för högavkastande placeringar. Detta kommer att kunna försvaga kapitalavkastningen. Inte heller detta har utredningen uppmärksammat.

6.1.2 Hur drabbas den enskilde försäkringstagaren vid en massflytt?

Folksam anser att det bör införas särskilda regler för de situationer som berör massflyttar.

Vid massflytt är det stor risk för att de kvarvarande försäkringstagarnas innehav av illikvida tillgångar, som t ex fastigheter, ökar. Detta beror på att det i första hand är de mest likvida tillgångarna som säljs för att hantera utflödet av försäkringskapital. Illikvida tillgångar är samtidigt de som regleras hårdast i skuldtäckningen via olika typer av begränsningsregler.⁷⁸ Sammantaget leder detta till att tryggheten för de kvarvarande försäkringstagarna försämras genom att försäkringsbolaget får svårare att leva upp till skuldtäckningskraven.

6.2 Solvens II

Enligt utredningen behöver inte överskottshanteringen påverkas av den kommande solvensregleringen. Man utgår från att överskottsmedel som definierat enligt Solvens II-regelverket kan beaktas som primärkapital oavsett hur det har hanterats i externredovisningen.

Folksam ställer sig tveksam till utredningens syn att överskottsreglerna och solvensregelverket är helt frikopplade från varandra. Konsolideringsfonden har en mycket central funktion för livförsäkringsbolagens möjligheter att klara både nuvarande och kommande solvenskapitalkrav.

Utredningens förslag om att konsolideringsfonden renodlas som riskkapital innebär att större delar av konsolideringsfonden skuldförs på grund av att den gottskrivits som villkorad återbäring. En minskad konsolideringsfond leder till en minskad kapitalbas, varpå bolagens möjlighet att klara solvenskapitalkraven⁷⁹ försämras.

Folksam ser slutligen en stor risk för att utredningens förslag leder till att hybridbolagens och de ömsesidiga livförsäkringsbolagens överskott minskar vilket leder till att även överskott som får räknas som primärkapital enligt

⁷⁸ T ex begränsas värdet till vilket fastigheter får tas upp i skuldtäckningen (bostads- och kontorsfastigheter får tas upp till 70 % av sitt värde i skuldtäckningssammanhang och för industrifastigheter gäller 60 %) och innehav i riskkapitalfonder och onoterade aktier begränsas starkt.

⁷⁹ I Solvens II delas solvenskraven in i solvenskapitalkravet och minimikapitalkravet.

Solvens II minskar. Utredningen har lämnat synpunkter⁸⁰ på Solvens II-utredningens behandling av konsolideringsfonden. Synpunkterna pekar på att de föreslagna överskottsreglerna kan få negativa konsekvenser på livförsäkringsbolagens solvenssituation. Trots detta väljer utredningen att helt ignorera denna risk genom att inte utreda konsekvenserna.

Av detta följer att det utgör en stor risk för hybridbolagen och de ömsesidigt verkande livförsäkringsbolagen att genomföra så stora förändringar om överskott innan det slutliga regelverket för Solvens II är slutligt utformat.

6.3 Externredovisningen

Utredningen anser att deras förslag om renodling av konsolideringsfonden stärker dess möjligheter till redovisning såsom eget kapital även framgent. Samtidigt påpekas att eventuell skuldföring av konsolideringsfonden varken behöver vara till fördel eller nackdel för vare sig försäkringstagare eller livförsäkringsbolag.

Det kommande regelverket för redovisning av försäkringsavtal, även kallad IFRS 4 fas II försäkringsstandard, kan komma att innebära stora förändringar i redovisningen jämfört med idag. En viktig förändring är att det är mycket tveksamt om standarden kommer att medge redovisning av ”ej garanterade belopp/överskott” i en konsolideringsfond.

Redovisningsstandarden är ännu inte utarbetad. Det råder därmed i dagsläget stor osäkerhet över vad regelverket egentligen kommer att innebära för försäkringsbolagen. Osäkerheten omfattar så grundläggande frågor som om den nya redovisningsstandarden ska tillämpas i redovisningen för juridisk person eller om den ska tillämpas i koncernredovisningen.

Utredningens förslag om överskottshantering påverkar även externredovisningen. Förändringar i externredovisning kan rimligen inte isoleras från den överskottshantering som ett företag kan tillämpa. Att nu genomföra förändringar i överskottshantering innebär stor risk för oönskade effekter även på externredovisningen.

6.4 Effekter på försäkringsföretagens kapitalsituation

Utredningen skulle enligt kommittédirektivet analysera vilka effekter som förslagen har på hybridbolagens och de ömsesidiga livförsäkringsbolagens kapitalsituation. Av utredningens konsekvensanalys framgår att förvaltad kapital uppgår till närmare 1 500 miljarder kronor för sparförsäkringar. De samlade överskotten i dessa bolag uppgick år 2011 till cirka 645 miljarder kronor. Det är klart att både förvaltad kapital och överskott uppgår till betydande belopp. Detta borde föranlett en mycket noggrann analys om vilka effekter som förslagen har på livförsäkringsbolagens kapitalsituation. Någon sådan analys har inte presenterats av utredningen.

⁸⁰ Remissyttrande daterat 2012-02-03 hanterar frågan i avsnitten 6 och 7. Där påpekas att den föreslagna hanteringen av konsolideringsfonden försvårar för Livförsäkringsutredningen att föreslå en frikoppling mellan överskottshantering och redovisningen samt att formuleringen riskerar att tolkas motsatsvis så att enbart de överskott som inte behöver redovisas som FTA måste finnas redovisade i konsolideringsfonden.

Att riskera en negativ påverkan på så stora kapitalbelopp för så stor del av Sveriges kapitalmarknad kan naturligtvis också få effekter på den finansiella stabiliteten.

7. Ikraftträdande

De förslagna bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 2014 och börja tillämpas från och med den 1 januari 2015.

Folksam anser att det krävs en implementeringstid om minst fem år för att kunna genomföra nödvändiga förändringar för livförsäkringsbolagen. Implementeringsarbetet är mycket omfattande och inkluderar retroaktiva förändringar av befintliga avtal både avseende överskottshantering och flytträtt. Det ska också påpekas att försäkringsbranschen befinner sig i en tid med kraftiga regelverksförändringar (Solvens II, IFRS 4 fas II, Tjänstepensionsdirektivet). Livförsäkringsbolagen har därför varken tid eller resurser att genomföra dessa omfattande förändringar.

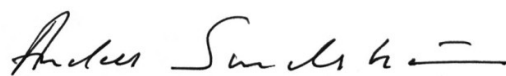
Slutsatser

All form av lagstiftning inom ett så samhällsviktigt område som försäkring måste ske med stor eftertänksamhet. Effekter av lagstiftningsförslag måste noga analyseras.

Livförsäkringsutredningens förslag är till största delen helt oanvändbart för hybridbolag och ömsesidigt bedrivna livförsäkringsbolag. Det är därför svårt att förstå hur förslaget skulle leda till ökad förståelse och bättre pensioner för försäkringstagarna.

Det är Folksams förhoppning att detta förslag läggs åt sidan och att fokus istället hamnar på att få till tydligare ombildningsregler för hybridbolag, ett transparent regelverk för överskottshantering och en flytträtt som är omgärdad av ett starkt försäkringstagar skydd. Tillsammans med skapande av en särskild anpassad lag för ömsesidiga försäkringsbolag främjas både tydlighet och transparens. Det skulle också öka förståelsen för bolagsformen och motverka att kommande regelverksförslag inte tar hänsyn till bolagsformens särskilda förutsättningar. Därigenom skulle även försäkringstagarens intressen vara väl omhändertagna.

Folksam den 27 februari 2013

Anders Sundström
Verkställande direktör